

De veiligheidscoördinatie op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen

Juni 2009

Algemene Directie Humanisering van de Arbeid

Deze brochure werd opgesteld in samenwerking met de Bouwunie (Unie van het KMO-Bouwbedrijf) en de NAV (Vlaamse Architectenorganisatie) door de Algemene Directie Humanisering van de Arbeid van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg.

Deze vulgariserende brochure beoogt een maximale betrouwbaarheid van de gepubliceerde inlichtingen en geeft uitleg bij een soms zeer complexe regelgeving. Het is dan ook mogelijk dat bepaalde specifieke gevallen er niet in behandeld worden. In geval van twijfel, en voor bijkomende toelichtingen over de materies die in deze brochure behandeld worden, kunnen de leden van de bouwunie en van de NAV terecht bij hun respectieve secretariaten :

✓ Bouwunie: tel.: 02 238 06 08 - fax: 02 238 06 11 - e-mail: info@bouwunie.be

✓ NAV: tel.: 02 238 07 71 - fax: 02 238 06 11 - e-mail: info@nav.be

Men kan zich eveneens richten tot de Algemene Directie Humanisering van de Arbeid van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg:

✓ tel.: 02 233 42 07 - fax: 02 233 46 39 - e-mail: hua@werk.belgie.be

Deze brochure is gratis te verkrijgen:

- ✓ telefonisch op het nummer 02 233 42 11
- ✓ door rechtstreekse bestelling op de website van de FOD: <http://www.werk.belgie.be>
- ✓ schriftelijk bij de Cel Publicaties van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
Ernest Blerotstraat 1 - 1070 BRUSSEL
Fax: 02 233 42 36
E-mail: publicaties@werk.belgie.be

Deze brochure is eveneens raadpleegbaar op de website van de FOD: <http://www.werk.belgie.be>

Cette publication peut être également obtenue en français.

De redactie van deze brochure werd afgesloten op 31 mei 2009

Coördinatie: Directie van de communicatie

Redactie: Bouwunie en NAV in samenwerking met de Algemene Directie Humanisering van de Arbeid

Omslag en vormgeving: Rilana Picard

Omslagachtergrond: Isabelle Rozenbaum

Druk: Drukkerij Bietlot

Verspreiding: Cel Publicaties

Verantwoordelijke uitgever: FOD
Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

Wettelijk depot: D/2009/1205/3 I

©FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

Alle rechten voorbehouden voor alle landen. Niets uit deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of enige wijze, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de Directie van de communicatie van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Indien de verveelvoudiging van teksten uit deze brochure echter strikt niet-commercieel gebeurt, voor informatieve of pedagogische doeleinden, is dit toegestaan met bronvermelding en, in voorkomend geval, met vermelding van de auteurs van de brochure.

M/V

De termen “werker” en “werkgever” in deze brochure verwijzen naar personen van beide geslachten.

Op alle bouwplaatsen is de rol van de veiligheidscoördinator primordiaal en dit geldt des te meer voor de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen. Deze worden immers gekenmerkt door de aanwezigheid op de site van diverse werkgevers en zelfstandigen die belast zijn met de uitvoering van de werkzaamheden. Om een echt preventiebeleid te kunnen voeren, moeten de maatregelen die elk van die werkgevers neemt, gecoördineerd worden. En dat is de taak van de veiligheidscoördinator. Hij stelt daartoe een veiligheidsprogramma op waarin een plaats moet worden ingeruimd voor preventie op de arbeidsplek. De veiligheidscoördinator moet aanbevelingen en precieze adviezen geven om dat alles in goede banen te leiden.

Ondanks de onbetwistbare betekenis van die taak is de aanneming van de wetgeving met betrekking tot de tijdelijke en mobiele bouwplaatsen niet zonder slag of stoot verlopen. De eerste tekst die door de Europese Unie is aangenomen, dateert van het begin van de jaren negentig: bedoeld wordt de richtlijn van 24 juni 1992. Bij het opstellen van de welzijnswet van 4 augustus 1996 is die richtlijn omgezet in Belgisch recht en ten uitvoer gelegd bij het koninklijk besluit van 25 januari 2001 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen. Diverse koninklijke besluiten hebben achtereenvolgens in 2001, 2005, 2006 en 2007 dat koninklijk besluit gewijzigd: modaliteiten inzake aanvullende opleiding voor de veiligheidscoördinatoren, onderscheid als het gaat over bouwwerken met een oppervlakte van méér of minder dan 500 m², verplichtingen voor de mede-eigenaars bij gebouwen in gedwongen mede-eigendom, meer bepaald wat betreft het post-interventie-dossier, aanstelling van veiligheidscoördinatoren voor de bouwplaatsen met een oppervlakte van minder dan 500 m² via de opdrachtgever als hij werkgever is, verplichte certificering van de veiligheidscoördinatoren voor bouwwerken met een totale oppervlakte gelijk of groter dan 500 m² tegen 31 december 2009. De wettelijke bepalingen omtrent de tijdelijke en mobiele bouwplaatsen zijn talrijk; de volledige lijst bevindt zich achteraan in deze brochure.

De FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg is zich bewust van de complexiteit van de teksten die in dat essentieel domein van veiligheid en preventie bestaan en meent dat niet kan worden volstaan met het aanreiken van louter onbecommentarieerde wetteksten. Er werd dan ook voor gekozen de vragen die in dat verband het vaakst worden gesteld op te lijsten, voorzien van een kort maar volledig en begrijpelijk antwoord. Onder impuls van de Bouwunie en de NAV, die in het bijzonder betrokken zijn bij dit onderwerp, is er dan ook een tekst opgesteld. Het resultaat bestaat uit 37 vragen, telkens voorzien van een kort en duidelijk antwoord.

Deze brochure is bestemd voor elkeen die te maken heeft met bouwplaatsen waarop bouw-, renovatie-, onderhouds- of herstellingswerkzaamheden van gebouwen worden uitgevoerd alsook met de daartoe benodigde uitrustingen: de opdrachtgevers, de architecten en de overige bouwdirecties, de ondernemers... Tot slot nog een verduidelijking: in deze brochure wordt voor het gemak gebruik gemaakt van de woorden “veiligheidscoördinatie” en “veiligheidscoördinator”. Het spreekt vanzelf dat daarmee telkens “veiligheids- en gezondheidscoördinatie”, respectievelijk “veiligheids- en gezondheidscoördinator” wordt bedoeld.

1. Welke wijzigingen voorziet het besluit van 19 januari 2005 ?	.7
2. Hoe wordt de oppervlakte van 500 m ² berekend ?	.8
3. Wie zijn de betrokken partijen bij de veiligheidscoördinatie ?	10
4. Op welke werken zijn de reglementering en de veiligheidscoördinatie al dan niet van toepassing ?	.12
5. Wie moet de veiligheidscoördinator aanstellen ?	.15
6. Wat wordt bedoeld met “wettelijk vereiste tussenkomst van de architect” ?	.19
7. Hoe verloopt de aanstellingsprocedure van de coördinator ?	.20
8. Wat wordt bedoeld met “kritieke fasen” (in de overeenkomst met de coördinator-verwezenlijking) ?	.23
9. Welke zijn de verplichtingen van de persoon belast met de aanstelling van de veiligheidscoördinator?	.25
10. Wie moet het honorarium van de veiligheidscoördinator betalen ?	.27
11. Welke zijn de specifieke verplichtingen van de aannemer op het vlak van veiligheid ?	.29
12. Welke zijn de administratieve verplichtingen van de aannemer ?	.32
13. Is het KB-coördinatie ook van toepassing op de zelfstandigen?	.37
14. Voor welke bouwplaatsen moet de voorafgaande kennisgeving gebeuren?	.38
15. Wat wordt bedoeld met “gevaarlijke werken” of “werken met een verhoogd risico”?	.40
16. Wat wordt bedoeld met “werken van een grotere omvang” ?	.42
17. Welke documenten moeten opgesteld worden ?	.43
18. Wat is het veiligheids- en gezondheidsplan ?	.45
19. Wat is een risico-analyse ?	.49

20. Wat wordt bedoeld met het coördinatiedagboek ?	51
21. Wat wordt bedoeld met het postinterventiedossier ?	53
22. Wat met het postinterventiedossier bij gedwongen mede-eigendom?	55
23. Wat met het postinterventiedossier bij een verkoop op plan ?	57
24. Wanneer moet een coördinatiestructuur opgericht worden ?	58
25. Welke taken heeft de coördinator-ontwerp ?	60
26. Welke taken heeft de coördinator-verwezenlijking ?	62
27. Welke verplichtingen zijn er op bouwplaatsen met één aannemer?	64
28. Aan welke voorwaarden moet de coördinator voldoen ? . . .	66
29. Is bijscholing verplicht ?	73
30. Kan de aannemer optreden als veiligheidscoördinator ? . . .	74
31. Waar vindt men een veiligheidscoördinator ?	76
32. Welke sancties kunnen opgelegd worden ?	77
33. Welke aansprakelijkheden heeft de architect ?	79
34. Mag of moet een architect, ten gevolge van het gewijzigde KB van 19.01.2005, als veiligheidscoördinator optreden ?	80
35. Heeft deze regelgeving ook impact op de verzekering van de aannemer?	81
36. Wat met de arbeidsongevallenverzekering ?	82
37. Waar vindt men de teksten van deze reglementering ?	83

Welke wijzigingen voorziet het besluit van 19 januari 2005 ?

De bijzondere ministerraad van 20 en 21 maart 2004 keurde een beleidsnota goed om de regelgeving inzake de veiligheidscoördinatie te vereenvoudigen, vooral voor wat betreft de eengezinswoningen; vandaar de nieuwe notie “500 m² oppervlakte”. Het KB van 19.01.2005 bracht dus grondige wijzigingen mee van het oorspronkelijke besluit van 25.01.2001.

De nieuwe regelgeving maakt een onderscheid tussen de werken met een totale oppervlakte boven en onder 500 m². De vereenvoudigde regelgeving is van toepassing op de werken onder deze grens voor zowel particuliere opdrachtgevers als voor bouwwerken met een professionele, commerciële of winstgevende bestemming.

Anderzijds verdwijnt in het nieuwe besluit de grens van “25.000 euro”. De nieuwe grens waaronder een aannemer onder gemakkelijker voorwaarden zelf de functie van veiligheidscoördinator kan uitoefenen, wordt dus “500 m²”. Het nieuwe besluit wil de aannemers en architecten stimuleren om zelf de functie van veiligheidscoördinator uit te oefenen (mits zij uiteraard voldoen aan de voorwaarden). Ook worden de coördinatie-instrumenten voor de bouwwerken onder de 500 m² vereenvoudigd.

De vroegere regelgeving blijft grosso modo van toepassing op de werken van 500 m² of meer alsook op bepaalde werken onder de 500 m² maar die van complexe aard zijn of bijzondere risico's met zich brengen (bruggen, tunnels, viaducten, aquaducten, watertorens, torens, pylonen en fabrieksschouwen).

Beweringen in de pers volgens dewelke de veiligheidscoördinatie voor bouwwerken van minder dan 500 m² zou worden afgeschaft, is fout! De Europese richtlijn 92/57 laat dit immers niet toe.

Hoe wordt de oppervlakte van 500 m² berekend ?

Met "totale oppervlakte van een bouwwerk" wordt bedoeld de som van de horizontaal gemeten oppervlaktes van de verschillende niveaus van het te verwezenlijken bouwwerk.

Maken deel uit van eenzelfde bouwwerk, alle al dan niet aan elkaar palende constructies die deel uitmaken van eenzelfde project.

De oppervlakte van de niveaus wordt berekend tussen de buitenwanden, de oppervlakte ingenomen door de wanden zelf inbegrepen. Op de niveaus waar de buitenwanden van een bouwwerk of van een deel ervan, geheel of gedeeltelijk afwezig zijn, of in de gevallen waar het bouwwerk van dergelijke aard is dat het niet toelaat één of meer niveaus te definiëren, worden de oppervlaktes begrensd door de verticale projectie van de buitenste contouren van het bouwwerk.

Voorbeeld: bij de berekening van de totale oppervlakte van een woning, worden dus naast de oppervlaktes van de verschillende niveaus zoals kelder, gelijkvloers, verdiepingen en zolder, ook de oppervlakte van de losstaande garage, een tuinhuis, zwembad, carport, buitenterrassen,... mee-gerekend. Ook verhardingswerken voor opritten, buitenrioleringen,... moeten meegeteld worden.

Op de plaatsen waar openingen in de vloer van een niveau zijn aangebracht, inzonderheid voor de verwezenlijking van een atrium of voor de doorgang van trappen, liften of technische leidingen, worden de oppervlaktes van deze openingen opgeteld bij de vloeroppervlaktes.

Worden niet opgenomen in deze berekening:

- ❖ de dakvlakken die uitsluitend de functie van dakbedekking hebben;
- ❖ de oppervlaktes van de grondwerken die uitsluitend uitgevoerd worden om de verwezenlijking van een bouwwerk mogelijk te maken.

Bij verbouwing, uitbreiding, gedeeltelijke wederopbouw, of afbraak van een bouwwerk worden voor de berekening van de totale oppervlakte van het bouwwerk, per niveau, enkel de oppervlaktes in rekening gebracht van de lokalen of zones waar één of meer werken (zie de vraag: *Op welke werken is de veiligheidscoördinatie al dan niet van toepassing?*) worden uitgevoerd.

Voorbeeld: *in een onderneming (oppervlakte van 500 m² of meer) wordt de bestaande refter vernieuwd. Als de oppervlakte van de refter minder is dan 500 m², is de vereenvoudigde regelgeving van toepassing.*

Wie zijn de betrokken partijen bij de veiligheidscoördinatie ?

Artikel 14 van de welzijnswet somt de partijen op die betrokken zijn bij de verplichtingen in verband met de werkzaamheden op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen:

- ❖ de opdrachtgever;
- ❖ de bouwdirectie belast met het ontwerp;
- ❖ de bouwdirectie belast met de uitvoering;
- ❖ de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering;
- ❖ de aannemer(s);
- ❖ de coördinator-ontwerp;
- ❖ de coördinator-verwezenlijking;
- ❖ de werknemer(s).

Al deze personen moeten de algemene preventiebeginselen zoals omschreven in artikel 5, §1, van de welzijnswet toepassen:

- ❖ risico's voorkomen;
- ❖ de evaluatie van risico's die niet kunnen worden voorkomen;
- ❖ de bestrijding van risico's bij de bron;
- ❖ de vervanging van wat gevaarlijk is door dat wat niet of minder gevaarlijk is;
- ❖ voorrang aan maatregelen inzake collectieve bescherming boven maatregelen inzake individuele bescherming;
- ❖ de aanpassing van het werk aan de mens, met name wat betreft de inrichting van de werkposten, en de keuze van werkkuitrusting en de werk- en productiemethoden, met name om monotone arbeid en tempogebonden arbeid draaglijker te maken en de gevolgen daarvan voor de gezondheid te beperken;
- ❖ zoveel mogelijk de risico's inperken, rekening houdend met de ontwikkeling van de techniek;
- ❖ de risico's op een ernstig letsel inperken door het nemen van materiële maatregelen met voorrang op iedere andere maatregel;

- de planning van de preventie en de uitvoering van het beleid m.b.t. het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk met het oog op een systeembenadering waarin o.a. volgende elementen worden geïntegreerd: techniek, organisatie van het werk, arbeidsomstandigheden, sociale betrekkingen en omgevingsfactoren op het werk;
- de werknemer voorlichten over de aard van zijn werkzaamheden, de daaraan verbonden overblijvende risico's en de maatregelen die erop gericht zijn deze gevaren te voorkomen of te beperken bij zijn indiensttreding en telkens wanneer dit in verband met de bescherming van het welzijn noodzakelijk is;
- het verschaffen van passende instructies aan de werknemers en het vaststellen van begeleidingsmaatregelen voor een redelijke garantie op de naleving van deze instructies;
- het voorzien of het zich vergewissen van het bestaan van de gepaste veiligheids- en gezondheidssignalering op het werk, wanneer risico's niet kunnen worden voorkomen of niet voldoende kunnen worden beperkt door de collectieve technische beschermingsmiddelen of door maatregelen, methoden of handelwijzen in de sfeer van de werkorganisatie.

Als “tussenkommende partij” worden bovenstaande personen bedoeld, behalve de werknemers.

4

Op welke werken zijn de reglementering en de veiligheidscoördinatie al dan niet van toepassing?

De reglementering (hoofdstuk V van de welzijnswet en het KB van 25.01.2001) is van toepassing op de bouwplaatsen waar de volgende werken worden uitgevoerd:

graafwerken, grondwerken, funderings- en versterkingswerken, waterbouwkundige werken, wegenwerken, plaatsing van nutsleidingen (riolen, gasleidingen, elektriciteitskabels en tussenkomsten op deze leidingen voorafgegaan door andere werken), bouwwerken, (de)montage van geprefabriceerde elementen, liggers en kolommen, inrichtings- en uitrustingswerken, verbouwingswerken, vernieuwbouw, herstellingswerken, ontmantelingswerken, sloopwerken, instandhoudingswerken, onderhouds-, schilder- en reinigingswerken, saneringswerken, afwerkingswerkzaamheden behorende bij een of meer hoger vermelde werken.

Vanaf het ogenblik dat er bij de uitvoering van deze werken op de bouwplaats twee of meer aannemers tegelijkertijd of achtereenvolgens activiteiten uitoefenen, is de veiligheidscoördinatie tijdens de ontwerp- en verwezenlijkingfase verplicht. Let wel dat onder aannemers in deze context niet alleen aannemers bedoeld zijn zoals die in de courante omgangstaal bedoeld worden, maar ook alle natuurlijke of rechtspersonen die tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk activiteiten verrichten, dus ook bijvoorbeeld nutsmaatschappijen. Particuliere doe-het-zelvers worden in deze evenwel niet als aannemer beschouwd.

Het besluit is NIET van toepassing op:

- de boor- en winningswerkzaamheden in de winningsindustrieën;
- de montage van installaties (productie-, transformatie-, transport- en behandelingsinstallaties) en tussenkomsten op deze installaties, met uitzondering van de werken die betrekking hebben op de nuts-

leidingen, de funderingen, de metsel- en betonwerken en de dragende structuren.

Met uitzondering van zijn afdeling VI is het besluit ook NIET van toepassing op de werken die door één enkele aannemer worden uitgevoerd in een inrichting waar de opdrachtgever werknemers tewerkstelt (dit wordt dan beschouwd als “werken met derden”). Bv. een aannemer voert verbouwingswerken uit in een magazijn.

Wie moet de veiligheidscoördinator aanstellen ?

De veiligheidscoördinatie is verplicht op alle tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar werken worden uitgevoerd door ten minste twee aannemers die tegelijkertijd of achtereenvolgens tussenkomen.

Indien het gaat om *bouwwerken met een oppervlakte van 500 m² of meer*, is het altijd de opdrachtgever (bouwheer) (dus ook de particuliere bouwheer) die verantwoordelijk is voor de aanstelling van de veiligheidscoördinator-ontwerp en -verwezenlijking. Wanneer op eenzelfde plaats gelijktijdig bouwwerken of werken van burgerlijke bouwkunde worden uitgevoerd voor rekening van meerdere opdrachtgevers, moeten deze tijdens de studiefase van het ontwerp één gemeenschappelijke coördinator-ontwerp aanstellen via een schriftelijke overeenkomst. Eveneens moeten in dit geval deze opdrachtgevers vóór het begin van de uitvoering van de werken één gemeenschappelijke veiligheidscoördinator-verwezenlijking aanstellen via een schriftelijke overeenkomst.

Indien het gaat om *bouwwerken met een oppervlakte van minder dan 500 m²*, is het in principe een bouwdirectie die de veiligheidscoördinator moet aanstellen. Het KB van 22.03.2006 voerde de volgende wijziging door: wanneer de opdrachtgever ook werkgever is, mag hij de verplichting van de bouwdirectie om de coördinator aan te stellen te zijn laste nemen (zie verder). In dit geval vervult de opdrachtgever alle ook alle verplichtingen van de bouwdirectie dienaangaande.

Wanneer, in het geval van een *bouwwerk met een oppervlakte kleiner dan 500 m²*, de tussenkomst van een architect wettelijk vereist is, moet in de fase-ontwerp, de bouwdirectie belast met het ontwerp (bv. architect, architect-ingenieur, interieurontwerper) de veiligheidscoördinator aanstellen. In de fase verwezenlijking moet de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering van de werken (dus eveneens de architect), de veiligheidscoördinator aanstellen.

Wanneer de tussenkomst van een architect niet wettelijk vereist is, valt de aanstellingsverplichting op de bouwdirectie belast met de uitvoering (dit is een aannemer die een contractuele band heeft met de opdrachtgever en dus “hoofdaannemer” is. Een onderaannemer heeft geen contractuele band met de opdrachtgever en is dus géén bouwdirectie; de onderaannemer moet dus de coördinator niet aanstellen!).

Wanneer de tussenkomst van een architect niet wettelijk vereist is en er meerdere bouwdirecties belast met de uitvoering zijn, valt de aanstellingsplicht van de veiligheidscóördinator-verwezenlijking ten laste van:

- de bouwdirectie die als eerste een overeenkomst afsluit met de opdrachtgevers;
- ingeval er meerdere bouwdirecties belast met de uitvoering zijn, en waarbij deze bouwdirecties (noch haar aannemers of onderaannemers) niet gelijktijdig met andere bouwdirecties (noch haar aannemers of onderaannemers) op de bouwplaats tussenkomen, de bouwdirectie die als eerste op de bouwplaats tussenkomt. Bij beëindiging van de tussenkomst van deze bouwdirectie gaat de aanstellingsplicht over naar de volgende bouwdirectie tot beëindiging van haar tussenkomst en gaat also verder over van de ene bouwdirectie op de volgende, tot de beëindiging van het project. De bouwdirectie die haar tussenkomst beëindigt, maakt de coördinatie-instrumenten (VGP, CD, PID) met de nodige toelichtingen over aan de bouwdirectie die haar opvolgt. Indien deze bouwdirectie door haar niet gekend is, maakt zij de coördinatie-instrumenten met een schriftelijke toelichting over aan de opdrachtgever, die deze bewaart en ter beschikking houdt van de volgende tussenkomende bouwdirectie.

Indien de coördinatie-instrumenten hen niet verstrekt worden, vragen de bouwdirecties die niet als eerste op de bouwplaats tussenkomen, deze op bij al naargelang het geval, de voorgaande bouwdirectie of de opdrachtgever.

Wanneer het zeker is dat de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaats door één enkele aannemer zullen worden uitgevoerd, moet geen veiligheidscóördinator-ontwerp of -verwezenlijking worden aangesteld.

Wanneer in dit geval (werken uitgevoerd door één aannemer) er zich onvoorziene omstandigheden voordoen die de aannemer of de opdracht-

gever ertoe aanzetten beroep te doen op één of meerdere bijkomende aannemers, moet alsnog een veiligheidscoördinator-verwezenlijking worden aangesteld en dit vóór het begin van de uitvoering van de werken.

Indien op meerdere aannemers beroep moet gedaan worden in geval van overmacht is men evenwel vrijgesteld van de verplichting tot het aanstellen van een coördinator tot de overmacht ophoudt te bestaan. Zulks kan bijvoorbeeld voorkomen bij de instorting van een gebouw of een deel ervan, waar de stabiliseringswerken uiteraard voorrang krijgen op de aanstelling van een veiligheidscoördinator.

De coördinatie gebeurt door een coördinator-ontwerp tijdens het ontwerp van het bouwproject en door een coördinator-verwezenlijking tijdens de uitvoering van de werken op de bouwplaats. De functies van coördinator-ontwerp en coördinator-verwezenlijking mogen door éénzelfde persoon vervuld worden.

De bouwdirectie belast met het ontwerp mag de uitwerking van het ontwerp niet aanvatten of verderzetten, zolang de coördinator-ontwerp niet is aangesteld.

De bouwdirecties-uitvoering en de aannemers mogen de werken slechts aanvatten of verder zetten na de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking.

Speciaal geval: aanstelling van de coördinator door de opdrachtgever-werkgever bij bouwwerken van minder dan 500 m²

In het geval het gaat om werken met een oppervlakte van minder dan 500 m², is het normaal gezien de bouwdirectie belast met het ontwerp die de veiligheidscoördinator-ontwerp moet aanstellen. In de verwezenlijkingfase is het de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering die de veiligheidscoördinator-verwezenlijking moet aanstellen. Bij ontstentenis van deze bouwdirectie valt de aanstellingsverplichting ten laste van de bouwdirectie belast met de uitvoering (de hoofd- of algemene aannemer). Indien er meerdere bouwdirecties belast met de uitvoering zijn, valt de aanstellingsplicht ten laste van de bouwdirectie die als eerste een overeenkomst met de opdrachtgever sluit. Wanneer meerdere bouwdirecties uitvoering achtereenvolgens tussenkomen waarbij zij op geen enkel moment gelijktijdig aan-

wezig zijn, dan stelt elke bouwdirectie uitvoering een veiligheidscoördinator-verwezenlijking aan voor zijn deel van de werken.

Bovengenoemde werkwijze stelt problemen in het geval van opdrachtgevers die onderworpen zijn aan de wetgeving inzake de overheidsopdrachten. Daarom heeft het KB van 22 maart 2006 een afwijking voorzien die ook geldt wanneer de wetgeving overheidsopdrachten niet van toepassing is. De afwijking houdt in dat, indien de opdrachtgever een werkgever is, hij zelf rechtstreeks de coördinatoren mag aanstellen (eventueel ook een eigen werknemer, als deze aan de functie-eisen voldoet). In dat geval moet de opdrachtgever dan wel ook alle verplichtingen die aan het aanstellen van een coördinator verbonden zijn, op zich nemen (bv. erop toezien dat de coördinator alle opdrachten vervult die hem door de regelgeving betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen zijn opgelegd).

Voor particulieren en andere opdrachtgevers die geen werkgever zijn, zoals vrije beroepen, verandert er dus niets.

6

Wat wordt bedoeld met “wettelijk vereiste tussenkomst van de architect” ?

De wettelijke tussenkomst van de architect is vastgelegd in de federale wetgeving (wet van 20 februari 1939), doch ten gevolge van de regionale decreten betreffende de ruimtelijke ordening verschilt de verplichte aanstelling van een architect al naargelang de Gewesten. In Vlaanderen bv. is de opdrachtgever o.a. niet verplicht om een architect aan te stellen bij werken met een oppervlakte van minder dan 30 m².

Hoe verloopt de aanstellingsprocedure van de coördinator ?

Een onderscheid moet gemaakt worden tussen de bouwwerken van meer of minder dan 500 m².

In het geval van *bouwwerken van 500 m² of meer* is het altijd de opdrachtgever die de coördinator-ontwerp en -verwezenlijking moet aanstellen.

In het geval van *bouwwerken van minder dan 500 m²* is het in principe een bouwdirectie die de coördinator-ontwerp en -verwezenlijking moet aanstellen. In het geval de opdrachtgever ook werkgever is, mag deze de coördinator aanstellen (zie de vraag “*Wie moet de veiligheidscoördinator aanstellen?*”).

Bouwwerken < 500 m²

De *bouwdirectie die belast is met de aanstelling* of de opdrachtgever (die ook werkgever is) moet met de coördinator een schriftelijke overeenkomst sluiten (uiteraard moet er geen overeenkomst worden opgesteld wanneer deze bouwdirectie de functie van coördinator zelf uitoefent). Wanneer een werknemer van deze bouwdirectie de functie van coördinator uitoefent, wordt de schriftelijke overeenkomst vervangen door een document dat door deze bouwdirectie en coördinator wordt ondertekend.

De aanstellingsovereenkomst of het document moet in het bijzonder bepalen:

- de taken die de coördinator moet vervullen;
- het ogenblik waarop de coördinator zijn opdracht aanvangt;
- de verplichtingen van de bouwdirectie belast met de aanstelling van de coördinator;
- in het geval van de aanstelling van de coördinator-ontwerp: de momenten in de verschillende fases van het ontwerp waarop de coördinator

dinator-ontwerp met de opdrachtgever(s) en de bouwdirectie belast met het ontwerp overlegt of kan overleggen en de door hen gemaakte bouwkundige, technische of organisatorische keuzes in het veiligheids- en gezondheidsplan vastlegt;

- ❖ in het geval van de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking: de voor de veiligheid en de gezondheid kritieke fasen (zie de vraag “*Wat wordt bedoeld met “kritieke fasen”?*”) waarop de coördinator-verwezenlijking ten minste op de bouwplaats aanwezig zal zijn.

Het document moet bovendien bepalen:

- ❖ de medewerkers, lokalen en arbeidsmiddelen die ter beschikking gesteld worden van de coördinator;
- ❖ de tijd die de coördinator en zijn eventuele medewerkers voor het vervullen van de coördinatieopdracht ter beschikking gesteld wordt.

Bouwwerken van 500 m² of meer:

De opdrachtgever moet met de coördinator een schriftelijke overeenkomst sluiten (uiteraard moet er geen overeenkomst worden opgesteld wanneer de opdrachtgever de functie van coördinator zelf uitoefent).

Wanneer de coördinator een werknemer is van de opdrachtgever, maakt zijn aanstelling het voorwerp uit van een document dat door de coördinator en deze opdrachtgever is ondertekend en, in de gevallen van meerdere opdrachtgevers, tevens van een schriftelijke overeenkomst gesloten tussen de werkgever van de coördinator en de andere opdrachtgevers.

Deze overeenkomst of dit document bepalen de regels voor het vervullen van de opdrachten van de coördinator en de hem ter beschikking gestelde middelen.

Deze overeenkomst, of dit document mogen geen clausules bevatten, die de verantwoordelijkheden, welke krachtens de wet of dit besluit aan de andere tussenkommende partijen toekomen, geheel of gedeeltelijk aan de coördinator overdragen.

De overeenkomst, of het document moet in het bijzonder bepalen:

- ❖ de taken die de coördinator moet vervullen;
- ❖ het ogenblik waarop de coördinator zijn opdracht aanvangt;

- de verplichtingen van de opdrachtgevers voortvloeiend uit de bepalingen van artikel 7 en 17.
- in het geval van de aanstelling van de coördinator-ontwerp: de momenten in de verschillende fases van het ontwerp waarop de coördinator-ontwerp met de opdrachtgevers en de bouwdirectie belast met het ontwerp overlegt of kan overleggen en de door hen gemaakte bouwkundige, technische of organisatorische keuzes in het veiligheids- en gezondheidsplan vastlegt;
- in het geval van de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking: de voor de veiligheid en de gezondheid kritieke fasen (zie de vraag “Wat wordt bedoeld met ‘kritieke fasen?’” waarop de coördinator-verwezenlijking ten minste op de bouwplaats aanwezig zal zijn).

Het document moet bovendien bepalen:

- in voorkomend geval, het aantal adjuncten van de coördinator en de wijze waarop zij worden aangesteld;
- in voorkomend geval, de medewerkers, lokalen en arbeidsmiddelen, die ter beschikking gesteld worden van de coördinator;
- de tijd die de coördinator en zijn eventuele adjuncten en medewerkers voor het vervullen van de coördinatieopdracht ter beschikking gesteld wordt.

In alle gevallen moet de coördinator-ontwerp tijdens de studiefase van het ontwerp worden aangesteld. De coördinator-verwezenlijking moet aangesteld worden vóór het begin van de uitvoering van de werken.

In het geval van bouwwerken van 500 m² of meer mag de opdrachtgever een beroep doen op een kandidaat-coördinator door een specifiek bestek te publiceren voor de toekenning van de dienstenopdracht. De regelgeving preciseert bovendien dat de oproep tot de kandidaten kan gebeuren via het bestek voor de opdracht van werken, op voorwaarde dat alle taken in verband met de coördinatieopdracht in een afzonderlijke post van het bestek worden beschreven.

Wat wordt bedoeld met “kritieke fasen” (in de overeenkomst met de coördinator-verwezenlijking) ?

In de fase verwezenlijking moet in de aanstellingsovereenkomst met de coördinator o.a. worden opgenomen de “voor de veiligheid en de gezondheid kritieke fasen waarop de coördinator-verwezenlijking ten minste op de bouwplaats aanwezig zal zijn”.

Met “kritieke fasen” wordt onder andere bedoeld:

- ❖ de tijdstippen, vóór aanvang en/of tijdens de uitvoering van bepaalde werken die bijzondere gevaren (kunnen) inhouden;
- ❖ de tijdstippen waarop overleg met de betrokken actoren noodzakelijk is.

Men kan dus stellen dat met “kritieke fasen” de tijdstippen worden bedoeld waarop m.b.t. de coördinatie overleg met de betrokken actoren noodzakelijk is. Dit zijn expliciet de tijdstippen waarbij een risico-overdracht geschiedt tussen de actoren, zoals bv. de opkomst van een volgende aannemer en/of het beëindigen van de tussenkomst van een aannemer die een restrisico achterlaat. De aanwezigheid van de veiligheidscoördinator is niet noodzakelijk gebonden aan het precieze ogenblik maar wel aan de fase waarop zo’n overdracht geschiedt. Zo kan een correct geplande en opgevolgde voorafgaande veiligheidsbijeenkomst goed tegemoet komen aan de opgelegde verplichting.

De kritieke fasen dienen in de ontwerpfase te worden gedefinieerd of geraamd en moeten opgenomen worden in het veiligheids- en gezondheidsplan, waarna zij in de overeenkomst met de coördinator-verwezenlijking verplicht zullen vermeld worden.

Het bovenstaande houdt dus in dat het noodzakelijk is een oriënterende planning van de werken op te maken.

Deze richtinggevende planning moet opgemaakt worden in de ontwerpfase, om:

- ❖ opgenomen te worden in het veiligheids- en gezondheidsplan in de ontwerpfase en aangevuld en aangepast te worden tijdens de verwezenlijkingfase;
- ❖ de werken te bepalen die gelijktijdig of na elkaar zullen worden uitgevoerd;
- ❖ de risicoanalyse op te maken en de bijhorende preventiemaatregelen te bepalen van de overlappende werken, van de omgeving en de bouwplaats, van de aanwezige aannemers en werknemers op de tijdelijke of mobiele bouwplaats;
- ❖ de kritieke fasen te bepalen.

Het is niet de taak van de veiligheidscoördinator om de planning van de werken op te maken doch om het preventieve of het geplande overleg te coördineren. De opmaak van deze oriënterende planning wordt verwacht van de bouwdirectie-ontwerp en/of de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering van de werken; zo deze er niet is, van de eerste bouwdirectie uitvoering belast met de aanstelling van de coördinator. Best wordt contractueel bepaald wie de definitieve uitvoeringsplanning zal moeten doen.

Welke zijn de verplichtingen van de persoon belast met de aanstelling van de veiligheidscoördinator ?

De persoon belast met de aanstelling van de veiligheidscoördinator is:

- op de bouwplaatsen < 500 m²: in principe een bouwdirectie. In het geval de opdrachtgever ook werkgever is, mag deze de veiligheidscoördinator aanstellen;
- op de bouwplaatsen van 500 m² of meer: altijd de opdrachtgever (zie de vraag: “*Wie moet de veiligheidscoördinator aanstellen?*”).

Ontwerpfase

De persoon belast met de aanstelling van de coördinator-ontwerp moet erop toezien dat deze:

- 1° zijn opdrachten (zie de vraag: “*Welke taken heeft de coördinator-ontwerp?*”) volledig en adequaat vervult;
- 2° betrokken wordt bij alle etappes van de werkzaamheden betreffende de uitwerking, wijzigingen en aanpassingen van het ontwerp van het bouwwerk;
- 3° alle informatie krijgt die nodig is voor de uitvoering van zijn opdrachten; hiertoe wordt de coördinator uitgenodigd op alle vergaderingen, georganiseerd door de bouwdirectie belast met het ontwerp, en ontvangt hij alle door deze bouwdirectie verwezenlijkte studies binnen een termijn die hem toelaat zijn opdrachten uit te voeren;
- 4° bij het einde van zijn opdracht een exemplaar van het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan, het eventuele geactualiseerde coördinatiedagboek en het geactualiseerde postinterventiedossier aan de opdrachtgever(s) overmaakt.

Zonder afbreuk te doen aan de verantwoordelijkheden van de verschillende tussenkomende partijen, ziet de persoon belast met de aanstelling van de coördinator erop toe dat de verschillende tussenko-

mende partijen samenwerken en hun activiteiten coördineren, teneinde aan de coördinator-ontwerp de bevoegdheid, de middelen en de informatie te verzekeren, nodig voor de goede uitvoering van zijn opdrachten.

Verwezenlijkingsfase

De persoon belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking ziet er op toe dat deze in het bezit gesteld wordt van een exemplaar van het veiligheids- en gezondheidsplan, van het (eventuele) coördinatiedagboek en van het postinterventiedossier.

De persoon belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking ziet er op toe dat deze:

- 1° zijn opdrachten (zie de vraag: “Welke taken heeft de coördinator-verwezenlijking?”) volledig en adequaat vervult;
- 2° betrokken wordt bij alle etappes van werkzaamheden betreffende de verwezenlijking van het bouwwerk;
- 3° alle informatie krijgt die nodig is voor de uitvoering van zijn opdrachten; hiertoe wordt de coördinator uitgenodigd op alle vergaderingen, georganiseerd door de bouwdirectie belast met de uitvoering of door de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering, en ontvangt hij alle door deze bouwdirecties verwezenlijkte studies binnen een termijn die hem toelaat zijn opdrachten uit te voeren;
- 4° bij het einde van zijn opdracht een exemplaar van het veiligheids- en gezondheidsplan, het (eventuele) coördinatiedagboek en het postinterventiedossier, allen aangepast overeenkomstig de van toepassing zijnde bepalingen, aan de opdrachtgever(s) tegen ontvangstbewijs overmaakt.

Zonder afbreuk te doen aan de verantwoordelijkheden van de verschillende tussenkomenende partijen, ziet de persoon belast met de aanstelling van de coördinator-verwezenlijking erop toe dat de verschillende tussenkomenende partijen samenwerken en hun activiteiten coördineren, teneinde aan de coördinator-verwezenlijking de bevoegdheid, de middelen en de informatie te verzekeren, nodig voor de goede uitvoering van zijn opdrachten.

10

Wie moet het honorarium van de veiligheidscoördinator betalen ?

Niettegenstaande het niet meer uitdrukkelijk vermeld is in het KB blijft het evident dat de erelonen en kosten van de veiligheidscoördinatie verder ten laste blijven van de opdrachtgever.

Zelfs als het de bouwdirectie belast met het ontwerp of de bouwdirectie uitvoering is die de veiligheidscoördinatie op zich neemt en zelf uitvoert (of een werknemer van hem), is het vanzelfsprekend dat deze aanvullende prestaties moeten vergoed worden door de opdrachtgever, die in de meeste gevallen de bouwheer zal zijn.

Om die reden is het aangewezen doch niet verplicht, een clausule op te nemen in de overeenkomst met de veiligheidscoördinator waarbij de opdrachtgever zich akkoord verklaart met de aanstelling en de betaling van de coördinator, en dat deze overeenkomst door de opdrachtgever mee wordt ondertekend.

Welke zijn de specifieke verplichtingen van de aannemer op het vlak van veiligheid ?

Opgelet: de aannemers mogen de werken niet beginnen zolang geen coördinator-verwezenlijking werd aangesteld. Ongeacht de verplichtingen die aan de andere tussenkomende partijen worden opgelegd, zal de aannemer in zijn hoedanigheid van “werkgever” steeds als eerste aansprakelijk zijn tegenover zijn eigen werknemers.

Verder hebben de aannemers de volgende verplichtingen:

De algemene preventiebeginselen toepassen

De aannemers moeten de algemene preventiebeginselen (art. 5 welzijnswet) toepassen, inzonderheid wat betreft:

- 1° het in goede orde en met voldoende bescherming van de gezondheid in stand houden van de bouwplaats;
- 2° de keuze van de plaatsing van de werkplekken rekening houdend met de toegangsmogelijkheden tot de werkplekken, en de vaststelling van verplaatsings- of verkeerswegen of -zones;
- 3° de voorwaarden van intern transport en interne behandeling van de materialen en het materieel;
- 4° het onderhoud, de controle vóór inbedrijfstelling en de periodieke controle van de installaties en toestellen, ten einde gebreken te voorkomen die de veiligheid en gezondheid van werknemers in gevaar kunnen brengen;
- 5° de afbakening en inrichting van zones voor definitieve en tussenopslag van verschillende materialen, in het bijzonder wanneer het gaat om gevaarlijke materialen of stoffen;
- 6° de voorwaarden voor de verwijdering van gevaarlijke materialen;
- 7° de opslag en de verwijdering of afvoer van afval en puin;

- 8° de aanpassing van de daadwerkelijke duur van de verschillende soorten werken of werkfasen, afhankelijk van de evolutie van de bouwplaats;
- 9° de samenwerking tussen de aannemers;
- 10° de wederzijdse inwerkingen met exploitatie- of andere activiteiten ter plaatse op, of in de nabijheid van, de bouwplaats.

Om bovenstaande te realiseren moeten zij de voorschriften toepassen van de bijlage III van het KB, voor zover er geen specifieke of strengere bepalingen zijn die zijn vastgesteld in uitvoering van de wet.

Samenwerken

De aannemers, met inbegrip van de zelfstandigen, moeten samenwerken bij de uitvoering van de maatregelen inzake het welzijn van de werknemers. Rekening houdend met de aard van de activiteiten, moeten de aannemers hun optreden coördineren met het oog op de voorkoming van en de bescherming tegen beroepsrisico's.

Wanneer het gaat om werkgevers moeten deze hun respectievelijke werknemers en de eventuele syndicale delegatie over deze risico's en de preventiemaatregelen inlichten.

Zorg dragen voor de veiligheid van de andere betrokken partijen

De aannemers moeten, overeenkomstig de instructies die zij moeten raadplegen of die zij ontvangen hebben, zorg dragen voor de veiligheid en de gezondheid van de andere betrokken personen, en, indien zij als zelfstandige een beroepsactiviteit op de bouwplaats uitoefenen, eveneens zorg dragen voor hun eigen veiligheid en gezondheid.

Daartoe moeten zij, overeenkomstig de instructies:

- ❖ op de juiste wijze gebruik maken van de arbeidsmiddelen (machines, toestellen, gereedschappen), gevaarlijke stoffen, vervoermiddelen, persoonlijke beschermingsmiddelen;
- ❖ de specifieke veiligheidsvoorzieningen van machines, toestellen, gereedschappen, installaties en gebouwen niet willekeurig uitschakelen, veranderen of verplaatsen en deze veiligheidsvoorzieningen op de juiste manier gebruiken;
- ❖ de coördinator-verwezenlijking, de andere aannemers en de diensten voor Preventie en Bescherming op het werk, onmiddellijk op de hoog-

te stellen van elke werksituatie die een ernstig en onmiddellijk gevaar voor de veiligheid of de gezondheid met zich meebrengt, evenals van elk gebrek vastgesteld in de beschermingssystemen;

- ❖ bijstand verlenen aan de coördinator-verwezenlijking, aan de verschillende aannemers en aan de diensten voor Preventie en Bescherming op het werk, zolang dat nodig is, om hen in staat te stellen alle taken uit te voeren of aan alle verplichtingen te voldoen die hen met het oog op de bescherming van het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk en van de veiligheid en de gezondheid van de andere personen op het werk zijn opgelegd;
- ❖ bijstand verlenen aan de coördinator-verwezenlijking, aan de verschillende aannemers en aan de diensten voor Preventie en Bescherming op het werk, zolang dat nodig is, om alle aannemers in staat te stellen ervoor te zorgen dat het werkmilieu en de arbeidsomstandigheden veilig zijn en geen risico's opleveren voor de veiligheid en de gezondheid binnen hun werkterrein.

Correct gebruik van arbeidsmiddelen door zelfstandigen

De zelfstandigen en de werkgevers die zelf een beroepsactiviteit uitoefenen, moeten, teneinde hun eigen welzijn op het werk alsook dat van de andere aanwezige personen te vrijwaren, de arbeidsmiddelen en PBM's gebruiken, onderhouden en laten controleren, conform de bestaande KB's in dit verband.

Welke zijn de administratieve verplichtingen van de aannemer ?

A. Afzonderlijke uitvoeringsbeschrijving en prijsberekening

Om bij de beoordeling van de offerte na te kunnen gaan of de aannemer begrepen heeft wat hem in toepassing van het veiligheids- en gezondheidsplan gevraagd wordt en om hem tegelijk contractueel tot die uitvoeringswijze te verbinden, moet hij, voor bouwwerken van 500 m² of meer (in alle gevallen) en voor bouwwerken < 500 m² (bij werken met verhoogd risico of werken van grotere omvang: 30/20-regel of meer dan 500 mandagen) bij zijn offerte een document voegen waarin hij beschrijft op welke wijze hij het bouwwerk zal uitvoeren om rekening te houden met dit plan. Om de opdrachtgever toe te laten er zich ook van te vergewissen dat de aannemer op een realistische wijze heeft rekening gehouden met de kost dienaangaande moet de aannemer tevens een afzonderlijke prijsberekening toevoegen i.v.m. de in het veiligheids- en gezondheidsplan bepaalde collectieve preventiemaatregelen en -middelen, alsmede de buitengewone individuele beschermingsmaatregelen en -middelen.

In de gevallen wanneer geen veiligheids- en gezondheidsplan verplicht is (maar bijgevolg wel een “schriftelijke overeenkomst” – zie de vraag “Wat is een veiligheids- en gezondheidsplan?”) is het bovenstaande niet verplicht.

Er wordt niet bepaald dat in de prijsopgave de kostprijs van de veiligheidsmaatregelen een aparte post moeten vormen. Wanneer er geen aparte post wordt voorzien voor deze maatregelen, moet de kostprijs ervan worden verspreid over alle andere posten.

Wat gebeurt er nu met deze bijgevoegde documenten ?

Art. 11, 4° van het KB bepaalt dat de veiligheidscoördinator-ontwerp het document dat de aannemer heeft bijgevoegd bij zijn offerte, dat verwijst naar het veiligheids- en gezondheidsplan en waarin hij beschrijft op

welke wijze hij het bouwwerk zal uitvoeren om rekening te houden met dit veiligheids- en gezondheidsplan, bekijkt en de opdrachtgever hierover adviseert. Zo stelt hij de opdrachtgever desgevallend in kennis wanneer dit niet overeenstemt met het veiligheids- en gezondheidsplan. De prijsberekening dient niet te worden nagezien door de coördinator.

Wat wanneer deze beide documenten niet werden gevoegd bij de offerte ?

Er moet hier uiteraard een onderscheid worden gemaakt tussen de overheidsopdrachten en de privaatrechtelijke aannemingscontracten. Wanneer dit document bij privaatrechtelijke aannemingscontracten niet werd bijgevoegd heeft de opdrachtgever steeds de mogelijkheid de aannemer te vragen de ontbrekende documenten bij te voegen.

Bij overheidsopdrachten ligt dit een stuk moeilijker omdat hier ook de regels van de wetgeving op de overheidsopdrachten spelen. De overheid moet immers na de selectie van de inschrijvers de regelmatigheid van de offertes onderzoeken. Dit betekent dat de overheid nagaat of de offerte in overeenstemming is met alle wettelijke bepalingen en met deze opgelegd in het bestek. In de bestekken zal de overheid dan ook voldoende duidelijke veiligheidsbepalingen moeten opnemen, zodat wanneer de aannemer hieraan niet voldoet, de overheid de offerte als onregelmatig kan afwijzen. Een regelmatige offerte voldoet immers aan de “formele en inhoudelijke voorwaarden” die door de overheid in het bestek worden bepaald. Het “al dan niet regelmatig karakter van de offerte” zal voor veiligheid in de praktijk dan ook afhangen van de concrete besteksbevestigingen. (In dit verband zal de overheid bevoegd inzake overheidsopdrachten allicht richtlijnen verstrekken.)

B. Aanstelling coördinator-verwezenlijking

De bouwdirectie belast met de uitvoering (aannemer) die als eerste een overeenkomst sluit met de opdrachtgever, moet zelf een coördinator-verwezenlijking aanstellen in het volgende geval:

- ❖ de bouwwerken hebben een oppervlakte van minder dan 500 m²,
- ❖ én er is geen bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering (architect),
- ❖ én er zijn minstens twee aannemers tegelijkertijd of achtereenvolgens op de bouwplaats actief.

Ingeval er meerdere bouwdirecties belast met de uitvoering zijn, en waarbij geen bouwdirectie, noch haar aannemers of haar onderaannemers gelijktijdig met andere bouwdirecties, hun aannemers of onderaannemers op de bouwplaats tussenkomen, moet de bouwdirectie die als eerste op de bouwplaats tussenkomen, de coördinator-verwezenlijking aanstellen. Bij beëindiging van haar tussenkomen gaat de aanstellingsverplichting over naar de volgende bouwdirectie tot beëindiging van haar tussenkomen en gaat also verder over van de ene bouwdirectie op de volgende, tot de beëindiging van het project.

In het geval van bouwwerken met een oppervlakte van 500 m² of meer moet de opdrachtgever steeds de coördinator aanstellen. Het is evenwel mogelijk dat de opdrachtgever aan de aannemer vraagt een coördinator-verwezenlijking voor te stellen. Art. 16 van het KB bepaalt immers uitdrukkelijk dat de opdrachtgever aan de aannemer kan vragen een veiligheidscoördinator-uitvoering voor te stellen:

“De opdrachtgever die evenwel een oproep tot kandidaten voor de functie van coördinator-verwezenlijking doet aan de hand van een voor de opdracht van de werken opgesteld bestek, moet alle taken in verband met de coördinatieopdracht beschrijven in een afzonderlijke post van dit bestek.”

De eigenlijke overeenkomst wordt afgesloten tussen de veiligheidscoördinator-verwezenlijking en de opdrachtgever en niet met de aannemer. Het zou wel mogelijk zijn dat de betaling gebeurt via de aannemer en dit via een post van het bestek.

C. Beding in contracten met onderaannemers

Ingevolge de bepalingen van de welzijnswet moet de aannemer in zijn contract met zijn onderaannemer(s) (ook de zelfstandigen) de volgende bedingen opnemen:

- ❖ de onderaannemer verbindt er zich toe zijn verplichtingen inzake veiligheid en gezondheid op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen na te leven.
- ❖ indien de onderaannemer deze verplichtingen niet of gebrekkig nakomt, kan de bouwdirectie belast met de uitvoering of de aannemer zelf de nodige maatregelen inzake veiligheid en gezondheid treffen, bij de in de overeenkomst bepaalde gevallen, op kosten van de persoon die in gebreke is gebleven.

Opgelet! De clausules moeten duidelijk de gevallen aangeven waarin de aannemer kan optreden. Het is dus aan te raden telkens de veiligheidsmaatregelen op te sommen die, na ingebrekestelling van de onderaannemer, op zijn kosten kunnen worden genomen. Hierbij kan naar het veiligheids- en gezondheidsplan verwezen worden als dit volledig is. Hetzelfde geldt uiteraard ook voor de overeenkomst die de hoofdaannemer met de aannemer sluit, voor de gevallen waarin de hoofdaannemer de maatregelen zou moeten in de plaats van de in gebreke blijvende aannemer.

D. Onveilige aannemers weren

De bouwdirectie belast met de uitvoering, de aannemer of de onderaannemer moet degenen (aannemer(s), onderaannemer(s), zelfstandigen) die de bepalingen van de welzijnswet of de uitvoeringsbesluiten niet naleven, van de bouwplaats weren. Om dit te kunnen doen moeten zij zich evenwel informeren, maar de wet bepaalt niet op welke wijze dit moet gebeuren.

Inspiratie kan op dit vlak geput worden uit de analogie met de wetgeving inzake contractorarbeid (werken met derden – hoofdstuk IV van de welzijnswet). Volgens het verslag van de Kamercommissie over deze wetgeving kan dit bijvoorbeeld blijken uit de volgende elementen:

- ❖ de informatie die de aannemer opvraagt bij de onderaannemer zelf;
- ❖ de vaststelling dat de onderaannemer al dan niet beantwoordt aan bepaalde eisen van het lastenboek;
- ❖ het feit dat een bedrijf beschikt over een kwaliteitslabel;
- ❖ vaststellingen gedaan tijdens vorige werkzaamheden die de onderaannemer voor de aannemer uitvoerde.

Ook kan informatie opgevraagd worden bij andere aannemers waarvoor een onderaannemer reeds heeft gewerkt.

E. Voorafgaande melding van de bouwplaats

De aannemer die als eerste bouwdirectie belast met de uitvoering werken aanvat, moet de voorafgaande kennisgeving van de bouwplaats doen aan de bevoegde buitendienst van de Algemene Directie Toezicht Welzijn op het Werk (zie “Voor welke bouwplaatsen moet de voorafgaande kennisgeving gebeuren?”).

F. Situatie wanneer de aannemer zelf opdrachtgever is

In het geval de aannemer zelf opdrachtgever is (bv. sleutel-op-de-deur-firma die het afgewerkt gebouw verkoopt) kunnen verschillende toestanden zich voordoen:

- ♦ is de totale oppervlakte van het bouwwerk gelijk aan of groter dan 500 m², dan moet de aannemer alle verplichtingen als opdrachtgever nakomen (hij draagt dan de verantwoordelijkheid voor de organisatie van de veiligheidscoördinatie met o.a. de aanstelling van de coördinator-ontwerp en -verwezenlijking);
- ♦ is de totale oppervlakte kleiner dan 500 m² moet de coördinator-ontwerp aangesteld worden door de bouwdirectie belast met het ontwerp en de coördinator-verwezenlijking door de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering. Is de aannemer ook werkgever, dan kan hij die aanstellingsverplichting te zijnen laste nemen (zie “Wie moet de veiligheidscoördinator aanstellen?”)

G. Contract met de opdrachtgever

Om verrassingen tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk te vermijden is het van belang dat in het aannemingscontract tussen aannemer en opdrachtgever duidelijke clausules zijn opgenomen. Het document dat de aannemer bij zijn offerte voegt en waarin hij beschrijft op welke wijze hij het bouwwerk zal uitvoeren om rekening te houden met het veiligheids- en gezondheidsplan vervult hier een cruciale rol. Blijft dit document vaag dan loopt de aannemer het risico dat hem gevraagd wordt preventiemaatregelen te nemen die hij in zijn prijsopgave niet voorzien had.

Is het KB-coördinatie ook van toepassing op de zelfstandigen ?

Ook de zelfstandigen en de werkgevers die zelf een activiteit op de bouwplaatsen verrichten, moeten, in de mate dat het KB van 25.01.2001 op hen van toepassing is, de voorschriften inzake het welzijn op het werk naleven op dezelfde wijze als de werkgevers ten opzichte van hun personeel.

De zelfstandigen zullen aldus niet enkel de gezondheid en de veiligheid van de andere personen op de bouwplaats moeten vrijwaren, maar ook die van henzelf.

De zelfstandigen en de werkgevers, die zelf een beroepsactiviteit op de bouwplaats uitoefenen, moeten de arbeidsmiddelen en de persoonlijke beschermingsmiddelen die zij op de bouwplaats inzetten, gebruiken, onderhouden en laten controleren, overeenkomstig de bepalingen van de koninklijke besluiten en dit op dezelfde wijze als de werkgevers hiertoe verplicht zijn.

Voor welke bouwplaatsen moet de voorafgaande kennisgeving gebeuren ?

Het opstarten van een tijdelijke of mobiele bouwplaats moet aan de bevoegde buitendienst van de Algemene Directie Toezicht op het Welzijn op het Werk (de vroegere Technische en Medische inspecties) gemeld worden.

De volgende bouwplaatsen moeten gemeld worden:

- ❖ elke bouwplaats waar één of meer gevaarlijke werken (art. 26 §1 van het KB, zie de vraag “Wat wordt bedoeld met “gevaarlijke werken”?”) worden uitgevoerd en waarvan de totale duur van de bouwplaats vijf werkdagen overschrijdt;
- ❖ elke bouwplaats waarvan het vermoedelijke werkvolume groter is dan 500 mandagen of de vermoedelijke duur van de werkzaamheden langer is dan 30 werkdagen, en waar op één of meer ogenblikken meer dan 20 werknemers tegelijkertijd werken (art. 26 §2 van het KB).

Opgelet: deze voorafgaande melding moet ook gebeuren wanneer slechts één aannemer de werken uitvoert.

De melding moet gebeuren ten minste 15 kalenderdagen voor de aanvang van de werken.

Het formulier dat gebruikt wordt om de opening van de bouwplaats te melden aan het NAVB, mag in het kader van deze regelgeving ook gebruikt worden voor de melding aan de Algemene Directie Toezicht op het Welzijn op het Werk. Het NAVB werkte één formulier uit dat dienstig is voor beide meldingen, te bekomen op eenvoudig verzoek bij het NAVB (zie www.navb.be onder advies > werkmelding).

In het kader van de administratieve vereenvoudiging is een elektronische versie van het meldingsformulier beschikbaar op de portaal-site van de sociale zekerheid (www.sociale-zekerheid.be, rubriek “de onderne-

ming” en klikken op “werkmelding”) dat dit meldingsformulier integreert met de melding aan de RSZ in het kader van de antikoppelbaasmaatregelen (art. 30bis). Beide meldingen werden opgelegd vanuit twee verschillende regelgevingen waarbij andere criteria aan de basis lagen.

Een kopie van de voorafgaande kennisgeving moet zichtbaar op de bouwplaats op een voor het personeel gemakkelijk toegankelijke plaats worden aangeplakt, ten minste 10 kalenderdagen voor de aanvang van de werken.

In geval van onvoorziene of dringende werken, of in het geval de periode tussen de ontvangst van de opdracht en de datum van de effectieve aanvang van de werken niet toelaat de kennisgeving binnen de gestelde termijnen te verrichten, wordt de voorafgaande kennisgeving vervangen door een mededeling aan de bevoegde buitendienst van de Algemene Directie Toezicht op het Welzijn op het Werk, gedaan ten laatste de dag zelf van het begin van de werken via een geschikt middel (fax, e-mail,...).

Ook in dit geval dient een kopie van de mededeling op de bouwplaats te worden aangeplakt, ten laatste de dag van het begin van de werken.

De bouwdirectie belast met de uitvoering (dus meestal de aannemer) moet de voorafgaande kennisgeving doen. Indien meerdere aannemers op de bouwplaats actief zijn, is deze verplichting ten laste van de aannemer die als eerste activiteiten uitvoert.

Voor de volledigheid moet nog worden vermeld dat vroeger ook reeds een meldingsplicht bestond aan het NAVB (opgelegd door de CAO van 29.03.1984). In het kader van deze meldingsplicht aan het NAVB, is het de medecontractant van de bouwheer (dus zeker de algemene aannemer) of de bouwheer (promotor) die zelf bepaalde werken uitvoert, die verantwoordelijk is voor deze melding.

15

Wat wordt bedoeld met “gevaarlijke werken” of “werken met een verhoogd risico” ?

De volgende werken (vermeld in art. 26 §1 van het KB) worden als gevaarlijk of met een verhoogd risico beschouwd:

- ❖ - werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan gevaren van bedelving, wegzinken of vallen, waarbij die gevaren bijzonder vergroot worden door de aard van de werkzaamheden of van de toegepaste procédés of door de omgeving van de arbeidsplaats of de werken. Als bijzonder vergrote gevaren wordt beschouwd:
  - werken met een valgevaar van een hoogte van 5 meter of meer;
  - graven van of werken aan sleuven of putten van meer dan 1,2 meter diepte,
  - werken in de nabijheid van drijfzand of slib,
- ❖ werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan chemische of biologische agentia die een bijzonder risico voor de gezondheid en de veiligheid van de werknemers inhouden;
- ❖ elk werk met ioniserende stralingen;
- ❖ werkzaamheden in de nabijheid van elektrische hoogspanningslijnen of -kabels of van leidingen onder een inwendige druk van 15 bar of meer;
- ❖ werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan een risico op verdrinking;
- ❖ ondergrondse werken en tunnelwerken;
- ❖ werkzaamheden met duikuitrusting;
- ❖ werkzaamheden onder overdruk;
- ❖ werkzaamheden waarbij springstoffen worden gebruikt;
- ❖ werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen.

16

Wat wordt bedoeld met “werken van een grotere omvang” ?

Hier wordt niet de oppervlakte van de bouwwerken (meer of minder dan 500 m²) bedoeld, maar een aanduiding van de omvang van de bouwplaats, zoals bepaald in art. 26 §2 van het KB:

- hetzij het vermoedelijke werkvolume groter is dan 500 mandagen;
- hetzij de vermoedelijke duur van de werkzaamheden langer is dan 30 werkdagen, en waar op één of meer ogenblikken meer dan 20 werknemers tegelijkertijd aan het werk zijn.

Zie ook de vraag “*Voor welke bouwplaatsen moet de voorafgaande kennisgeving gebeuren?*”.

17

Welke documenten moeten opgesteld worden ?

De coördinatie-instrumenten zijn de documenten die de veiligheidscoördinator-ontwerp en -verwezenlijking moet opstellen, bijhouden en aanvullen. Ook de coördinatie-structuur is een coördinatie-instrument.

Het gaat om de volgende documenten

- ❖ het veiligheids- en gezondheidsplan (VGP);
- ❖ het coördinatiedagboek (CD);
- ❖ het postinterventiedossier (PID).

Afhankelijk van de aard van de werken kan het gaan om een “volledige” dan wel een “vereenvoudigde” versie.

	Veiligheids- en gezondheidsplan (VGP)	Coördinatie-dagboek (CD)	Postinterventiedossier (PID)
Bouwwerken met een oppervlakte < 500 m²:			
gevaarlijke werken (art. 26 §1) of werken van grotere omvang (art. 26 §2)	vereenvoudigd	Schriftelijke kennisgeving	vereenvoudigd
niet-gevaarlijke werken of kleinere omvang	Schriftelijke overeenkomst	Schriftelijke kennisgeving	vereenvoudigd

	Veiligheids- en gezondheidsplan (VGP)	Coördinatie-dagboek (CD)	Postinterventiedossier (PID)
Bouwwerken met een oppervlakte van 500 m² of meer:			
gevaarlijke werken (art. 26 §1) of werken van grotere omvang (art. 26 §2)	Volledig	Volledig	Volledig
niet-gevaarlijke werken of kleinere omvang	vereenvoudigd	Schriftelijke kennisgeving	vereenvoudigd

Wat is het veiligheids- en gezondheidsplan ?

Dit is het document of geheel van documenten waarvan de inhoud aan bepaalde voorwaarden voldoet (zie verder) en de op basis van risicoanalyses vastgestelde preventie maatregelen bevat ter voorkoming van de risico's waaraan de werknemers kunnen blootgesteld worden als gevolg van:

- de aard van het bouwwerk;
- de wederzijdse inwerking van activiteiten van de diverse tussenkommende partijen die tegelijkertijd op de bouwplaats aanwezig zijn;
- de opeenvolging van activiteiten van de diverse tussenkommende partijen wanneer een tussenkomst, na de beëindiging ervan, risico's laat bestaan voor de andere tussenkommende partijen die later zullen tussenkomen;
- de wederzijdse inwerking van alle installaties of alle andere activiteiten op of in de nabijheid van de site waar de bouwplaats is gevestigd, meer bepaald het openbaar of privaat goederen- of personenvervoer, het aanvatten of de voortzetting van het gebruik van een gebouw of de voortzetting van eender welke exploitatie;
- de uitvoering van mogelijke latere werkzaamheden aan het bouwwerk.

Het veiligheids- en gezondheidsplan is steeds verplicht voor de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waarvoor een coördinator-ontwerp of een coördinator-verwezenlijking moet worden aangesteld en waar werkzaamheden worden uitgevoerd die als gevaarlijk of met een verhoogd risico worden beschouwd (opgesomd in art. 26 §1 van het KB. Bv. gevaren van bedelving, valgevaar van 5 meter of meer, graven of werken aan sleuven of putten van meer dan 1,2 meter diepte, werken in de nabijheid van drijfzand of slib, ondergrondse werken en tunnelwerken, werkzaamheden onder overdruk, met duikuitrusting, met springstoffen, met (de)montage van zware geprefabriceerde elementen,...).

Het veiligheids- en gezondheidsplan is bovendien verplicht voor de bouwplaatsen van grotere omvang (art. 26 §2 van het KB):

- ❖ waarvan de vermoedelijke duur van de werkzaamheden langer is dan 30 werkdagen en waar op één of meer ogenblikken meer dan 20 werknemers tegelijkertijd aan het werk zijn, of
- ❖ waarvan het vermoedelijke werkvolume groter is dan 500 mandagen.

Voor de bepaling van de omvang van tijdelijke of mobiele bouwplaatsen die het voorwerp uitmaken van een continue opdracht of van een pakket opdrachten zonder onderling verband, wordt het geheel van de werken die een onderling verband hebben, als een afzonderlijke tijdelijke of mobiele bouwplaats beschouwd. Hiermee worden bouwwerken bedoeld die bijvoorbeeld in het kader van een raamcontract aan een aannemer zijn toevertrouwd.

Het veiligheids- en gezondheidsplan kan de volgende vormen aannemen:

- ❖ een volledig VGP (oppervlakte van 500 m² of meer in geval van gevaarlijke werken of grotere omvang (30/20-regel of meer dan 500 mandagen));
- ❖ een vereenvoudigd VGP (oppervlakte < 500 m² in geval van gevaarlijke werken of grotere omvang (30/20-regel of meer dan 500 mandagen) of oppervlakte van 500 m² of meer in geval van niet-gevaarlijke werken of kleinere omvang);
- ❖ een schriftelijke overeenkomst (oppervlakte < 500 m², in geval van niet-gevaarlijke werken of kleinere omvang).

Het volledig veiligheids- en gezondheidsplan bevat:

- ❖ de beschrijving van het te realiseren bouwwerk vanaf het ontwerp tot de volledige verwezenlijking;
- ❖ de beschrijving van de resultaten van de risicoanalyses;
- ❖ de beschrijving van de preventiemaatregelen. Dit omvat:
  - het geheel van de preventieregels en -maatregelen (zoals bedoeld in afdeling III van bijlage I van het KB), die aangepast zijn aan de kenmerken van het bouwwerk en voortvloeien uit de toepassing van de algemene preventieprincipes;
  - de specifieke maatregelen m.b.t. de werkzaamheden met een verhoogd risico;
  - de instructies voor de tussenkomende partijen;

- de raming van de duur van de verwezenlijking van de verschillende werken of werkfasen die tegelijkertijd of na elkaar plaatsvinden;
- de lijst met de namen en adressen van alle opdrachtgevers, bouwdirecties en aannemers, vanaf het moment dat deze personen bij de bouwplaats betrokken worden;
- de naam en het adres van de coördinator-ontwerp;
- de naam en het adres van de coördinator-verwezenlijking vanaf het moment van zijn aanstelling.

Het vereenvoudigd veiligheids- en gezondheidsplan bevat:

- de inventarisatie van de risico's;
- de vastgestelde preventiemaatregelen;
- de lijst met de namen en adressen van alle opdrachtgevers, bouwdirecties en aannemers, vanaf het moment dat deze personen bij de bouwplaats betrokken worden;
- de naam en het adres van de coördinator-ontwerp;
- de naam en het adres van de coördinator-verwezenlijking vanaf het moment van zijn aanstelling.

De *inhoud* van dit volledig of vereenvoudigd VGP wordt *aangepast* in functie van de volgende elementen:

- in voorkomend geval, de wijzigingen in verband met de uitvoeringsmodaliteiten, overeengekomen tussen de tussenkommende partijen, waarvan de weerslag op het welzijn bij het werk dezelfde waarborgen biedt als de oorspronkelijk in het plan voorziene uitvoeringsmodaliteiten;
- in voorkomend geval, de opmerkingen van de tussenkommende partijen aan wie de elementen uit het VGP, die hen aanbelangen, zijn overgemaakt;
- de stand van de werken;
- het identificeren van onvoorziene risico's of onvoldoende onderkende gevaren;
- het optreden of het vertrek van tussenkommende partijen;
- de eventueel aan het ontwerp of de werken aangebrachte wijzigingen.

Op de bouwplaatsen met een oppervlakte van minder dan 500 m² en waarbij geen werken met een verhoogd gevaar uitgevoerd worden of de omvang minder dan 500 mandagen bedraagt of minder dan 30 werkdagen duren en minder dan 20 werknemers tegelijkertijd actief zijn, moet

geen VGP maar wel een schriftelijke overeenkomst gesloten worden tussen de tussenkommende partijen, op voorstel van de coördinator die het eerst tussenkomt. In deze schriftelijke overeenkomst moeten ten minste de volgende bedingen worden opgenomen:

- ❖ duidelijke afspraken betreffende alle werkzaamheden die gelijktijdig of achtereenvolgens zullen uitgevoerd worden met vermelding van de aannemers die ze zullen uitvoeren en de uitvoeringstermijn van elk van de werkzaamheden;
- ❖ de gedetailleerde vaststelling van de preventiemaatregelen die zullen getroffen worden met de identificatie van de bouwdirecties, de aannemers, en in voorkomend geval, de opdrachtgevers die zullen instaan voor het treffen van deze maatregelen. Deze uitvoeringstermijnen moeten vastgesteld worden rekening houdend met de toepassing van de algemene preventieprincipes.

Verplichtingen van de opdrachtgever wanneer een volledig of vereenvoudigd VGP verplicht is

De opdrachtgever moet de nodige maatregelen nemen opdat het veiligheids- en gezondheidsplan deel uitmaakt van het bijzonder bestek, de prijsaanvraag of de contractuele documenten, en dat het daarin als een afzonderlijk en als dusdanig betiteld deel wordt opgenomen, en dat:

- ❖ de aannemers bij hun offertes een document voegen dat verwijst naar dit plan en waarin zij beschrijven op welke wijze zij het bouwwerk zullen uitvoeren om rekening te houden met het veiligheids- en gezondheidsplan;
- ❖ de aannemers in hun offertes een afzonderlijke prijsberekening voegen i.v.m. de door het plan bepaalde preventiemaatregelen en -middelen, inbegrepen de buitengewone individuele beschermingsmaatregelen en -middelen;
- ❖ de coördinator-ontwerp de opdrachtgever kan adviseren inzake de overeenstemming (of niet-overeenstemming) van de door de aannemers voorgestelde uitvoeringswijze met de bepalingen van het veiligheids- en gezondheidsplan.

In de gevallen waarin er geen volledig of vereenvoudigd veiligheids- of gezondheidsplan moet opgesteld worden (en dus enkel een “schriftelijke overeenkomst”) zijn de opdrachtgevers van bovenstaande bepalingen vrijgesteld.

Wat is een risico-analyse ?

Het opstellen van een risico-analyse is geen verplichting die opgelegd werd in het kader van de reglementering betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, maar bestond reeds ingevolge een koninklijk besluit van 14 september 1992 dat de Europese kaderrichtlijn omzette, nadien overgenomen door een uitvoeringsbesluit van de welzijnswet: het koninklijk besluit van 27 maart 1998 betreffende het beleid inzake het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, verplicht de werkgever ertoe het gevoerde welzijnsbeleid te baseren op de risico-analyse en de preventiemaatregelen die daaruit voortvloeien.

De risico-analyse moet gebeuren op verschillende niveaus:

- de organisatie in haar geheel,
- elke groep van werkposten of functie, en
- op het niveau van het individu.

De elementen die in een risico-analyse terugkomen zijn steeds de volgende:

1. De verschillende activiteiten in deelactiviteiten opsplitsen ('taak-analyse').
2. Per deelactiviteit de mogelijke risico's ("wat kan er allemaal mislopen?") inventariseren. Er moet nagegaan worden welke de mogelijke risico's zijn voor de mens (werknemers, voorbijgangers,...), uitrusting (machines, toestellen,...), de omgeving (lawaaï, weersomstandigheden,...) en producten.
3. De risico's moeten geëvalueerd worden. Hoe ernstiger het risico, hoe sneller de nodige acties moeten ondernomen worden. Deze evaluatie kan op verschillende manieren gebeuren (vb. Kinney-methode).
4. Bij elk risico moeten mogelijke preventiemaatregelen opgesomd worden waarbij de volgende, wettelijk bepaalde hiërarchie, moet

gevolgd worden: eerst maatregelen die erop gericht zijn het risico te elimineren, vervolgens maatregelen om het risico te beperken of om de mogelijke schade tot een minimum te beperken.

Risico-evaluatie mag geen éénmalig proces zijn. Het is een dynamisch proces dat opnieuw moet gebeuren telkens een verandering op de werkplek wordt ingevoerd, waardoor het (de) risico('s) kan (kunnen) veranderen. Bijzondere momenten waarop in ieder geval een risico-evaluatie moet gebeuren, zijn:

- ◆ bij de invoering van nieuwe processen;
- ◆ bij de ingebruikname van nieuwe uitrusting of materialen (arbeidsmiddelen en producten);
- ◆ bij de veranderingen in de organisatie van het werk (procedures en werkmethoden);
- ◆ bij de invoering van nieuwe werksituaties, zoals nieuwe werkplaatsen of andere gebouwen;
- ◆ bij de tewerkstelling van nieuwe werknemers;
- ◆ telkens wanneer een ongeval of een bijna-ongeval gebeurd is.

Wat wordt bedoeld met het coördinatiedagboek ?

Het coördinatiedagboek is het document of geheel van documenten dat door de coördinator wordt bijgehouden, en dat de gegevens en bemerkingen vermeldt betreffende de veiligheidscoördinatie en gebeurtenissen op de bouwplaats.

Het is verplicht op alle tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar werken met een oppervlakte van 500 m² of meer worden uitgevoerd waarvoor een coördinator-ontwerp of een coördinator-verwezenlijking moet worden aangesteld. Indien op deze bouwplaatsen (van 500 m² of meer) geen werken met een verhoogd risico (art. 26 §1) of werken beneden een bepaalde omvang (art. 26 §2) worden uitgevoerd, mag het coördinatiedagboek vervangen worden door een schriftelijke in kennisstelling van de betrokkenen van hun eventuele gedragingen, handelingen, keuzen of nalatigheden die in strijd zijn met de algemene preventieprincipes.

Op de bouwplaatsen met een oppervlakte van minder dan 500 m² mag het coördinatiedagboek altijd vervangen worden door deze schriftelijke in kennisstelling.

Het coördinatiedagboek mag een afzonderlijk document of een geheel van afzonderlijke documenten zijn; het mag ook gecombineerd worden met het dagboek der werken of met andere documenten die een gelijkaardige functie hebben.

De gegevens en de bemerkingen worden vermeld op genummerde bladzijden of geregistreerd aan de hand van een geschikt technologisch middel derwijze dat de verwijdering van de vermelde gegevens of bemerkingen onmogelijk is.

Het coördinatiedagboek moet de volgende elementen vermelden:

- ❖ de namen en adressen van de tussenkomende partijen, het ogenblik van hun tussenkomst op de bouwplaats en voor ieder van hen, het

- voorzien aantal op de bouwplaats tewerk te stellen werknemers evenals de voorziene duur van de werken;
- de beslissingen, vaststellingen en gebeurtenissen die voor het ontwerp of de verwezenlijking van het bouwwerk van belang zijn;
  - de opmerkingen gemaakt aan de tussenkommende partijen, inzonderheid deze betreffende hun eventuele gedragingen, handelingen, keuzen of nalatigheden die in strijd zijn met de algemene preventieprincipes, en de gevolgen die ze eraan gegeven hebben;
  - de opmerkingen van de aannemers, aangevuld met het visum van de betrokken partijen;
  - de gevolgen gegeven aan de opmerkingen van de tussenkommende partijen en van de werknemersvertegenwoordigers die van belang zijn voor het ontwerp van het project of de verwezenlijking van het bouwwerk;
  - de tekortkomingen van de tussenkommende partijen ten opzichte van de algemene preventiebeginselen, de toepasselijke regels en de concrete maatregelen aangepast aan de specifieke kenmerken van de tijdelijke of mobiele bouwplaats, of ten opzichte van het veiligheids- en gezondheidsplan;
  - de verslagen van de vergaderingen van de coördinatiestructuur;
  - de ongevallen.

Het coördinatiedagboek (verplicht in geval van werken van 500 m² of meer) wordt geopend door de coördinator-ontwerp. Het wordt bijgehouden en aangevuld door de coördinator-ontwerp of -verwezenlijking, afhankelijk van de fase van de werken. Op het einde van de ontwerp-fase moet de coördinator-ontwerp het coördinatiedagboek (alsook het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan en het postinterventiedossier) overmaken aan de opdrachtgever.

Wat wordt bedoeld met het postinterventiedossier ?

Dit dossier bevat de voor de veiligheid en gezondheid nuttige elementen waarmee bij eventuele latere werkzaamheden (bv. onderhoudswerken of verbouwingen) moet worden rekening gehouden en dat aangepast is aan de kenmerken van het bouwwerk. In die zin is het vergelijkbaar met een gebruiksaanwijzing.

Het postinterventiedossier is verplicht op alle bouwplaatsen (ook wanneer de werken door slechts één aannemer worden uitgevoerd).

Het postinterventiedossier (PID) kan de volgende vormen aannemen:

- ❖ een volledig PID (oppervlakte van 500 m² of meer in geval van gevaarlijke werken of grotere omvang (30/20-regel of meer dan 500 mandagen));
- ❖ een vereenvoudigd PID (oppervlakte van 500 m² of meer in geval van niet-gevaarlijke werken of kleinere omvang of in alle gevallen bij bouwwerken < 500 m² of in het geval van werken met één aannemer).

Het volledig postinterventiedossier (of “PID 7 punten”) bevat ten minste de volgende elementen:

- 1° de informatie betreffende de structurele en essentiële elementen van het bouwwerk;
- 2° de informatie betreffende de aard en de plaats van aantoonbare of verborgen gevaren, inzonderheid ingewerkte nutsleidingen;
- 3° de plannen die werkelijk met de uitvoering en de afwerking overeenstemmen;
- 4° de architecturale, technische en organisatorische elementen in verband met de verwezenlijking, de instandhouding en het onderhoud van het bouwwerk;

- 5° de informatie voor de uitvoerders van te voorziene latere werkzaamheden, inzonderheid de herstelling, vervanging of ontmanteling van installaties of constructie-elementen;
- 6° de relevante verantwoording van de keuzen in verband met onder andere de toegepaste uitvoeringsmethoden, technieken, materialen of architecturale elementen.
- 7° de identificatie van de gebruikte materialen.

Het vereenvoudigd postinterventiedossier (of “PID 4 punten”) bevat ten minste de volgende elementen:

- 1° de informatie betreffende de structurele en essentiële elementen van het bouwwerk;
- 2° de informatie betreffende de aard en de plaats van aantoonbare of verborgen gevaren, inzonderheid ingewerkte nutsleidingen;
- 3° de plannen die werkelijk met de uitvoering en de afwerking overeenstemmen;
- 4° de identificatie van de gebruikte materialen.

Het is aan de coördinator(en) om het dossier te openen, aan te vullen en bij te werken.

Op de bouwplaatsen met één aannemer is het daarentegen de opdrachtgever of een door deze laatste aangestelde derde die een vereenvoudigd postinterventiedossier moet opstellen. De opdrachtgever moet er in dit geval ook op toezien dat het postinterventiedossier wordt aangepast aan de eventuele wijzigingen die tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk worden aangebracht.

Wat met het postinterventiedossier bij gedwongen mede-eigendom ?

Het KB van 22 maart 2006 heeft vooral tot doel om de situaties voor gebouwen in mede-eigendom (bv. appartementsgebouwen) te vereenvoudigen en om de mede-eigenaars aan te sporen bepaalde taken inzake het postinterventiedossier (PID) aan de syndicus toe te vertrouwen. In het PID moet een onderscheid gemaakt worden tussen een gedeelte dat betrekking heeft op de elementen in gedwongen mede-eigendom en een deel dat betrekking heeft op de privaatieve delen. De splitsing van het PID in een algemeen deel en specifieke privaatieve delen geldt voor de postinterventiedossiers die na 30 april 2006 worden afgeleverd.

De mede-eigenaars kunnen hun taken en verplichtingen in verband met het PID overdragen aan de syndicus via een beslissing van de algemene vergadering. Om rechtsgeldig te zijn moet deze beslissing worden opgetekend:

- ❖ ofwel rechtstreeks in de statuten bedoeld in art. 577-4, §1, van het Burgerlijk wetboek, wanneer ze voor de eerste maal zijn vastgesteld na 30 april 2006;
- ❖ ofwel in het proces-verbaal van de algemene vergadering van de vereniging van de medeëigenaars en nadien in de statuten overgeschreven, bij de eerstvolgende statutenwijziging om andere redenen.

Zodoende wordt het mogelijk dat de veiligheidscoördinator of de aannemer het PID - kosteloos - kan raadplegen bij de syndicus.

Bij de verkoop van een appartement beperkt de overdracht van het PID tussen de opeenvolgende eigenaars zich tot de overhandiging van het deel van het dossier dat betrekking heeft op het betreffende appartement.

Wat de verantwoordelijkheden betreft, wordt de syndicus, door hem taken en verplichtingen toe te vertrouwen, de lasthebber van de vereniging van de mede-eigenaars en verkrijgt hij aldus de strafrechtelijke verantwoordelijkheid bedoeld in de artikelen 86 en 87 van de wet van

4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, zonder dat nochtans de vereniging van de mede-eigenaars de hare verliest.

Wat met het postinterventiedossier bij een verkoop op plan ?

Bij een verkoop op plan wordt de verkoopakte bij de notaris verleden op een ogenblik dat het bouwwerk nog niet beëindigd is en dat het post-interventiedossier uiteraard nog niet volledig is.

Bij een verkoop van een bouwwerk moet echter de vorige eigenaar (in dit geval de promotor) het postinterventiedossier aan de nieuwe eigenaar (koper) overhandigen en deze overhandiging moet in de verkoopakte opgetekend worden.

Vermits het PID er nog niet is, kan er evenwel niets overhandigd worden. Om het verlijden van de akte toch te kunnen laten gebeuren, losten notarissen destijds de moeilijkheid vaak op door in de akte een beding op te nemen waarbij vastgesteld wordt dat de persoon die het bouwwerk afstaat of overdraagt, zich ertoe verbindt het postinterventiedossier aan de nieuwe eigenaar te overhandigen, zodra de voorlopige oplevering, of bij ontstentenis, de oplevering van het bouwwerk heeft plaats gehad. Deze *modus vivendi* stemde evenwel niet helemaal overeen met de letter van de regelgeving. Het KB van 22 maart 2006 geeft deze *modus vivendi* thans een reglementair karakter door een wijziging van artikel 48 van het KB van 25.01.2001.

Wanneer moet een coördinatie-structuur opgericht worden ?

Een coördinatiestructuur is een van de vier coördinatie-instrumenten en moet opgericht worden op de bouwplaatsen waar 3 of meer aannemers gelijktijdig werken uitvoeren en:

- ❖ hetzij het vermoedelijk werkvolume meer dan 5000 mandagen bedraagt;
- ❖ hetzij de totale prijs van de werken, geschat door de bouwdirectie belast met het ontwerp meer dan 2,5 miljoen euro (excl. BTW; dit bedrag is gekoppeld aan de evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen) bedraagt.

Op gemotiveerd verzoek van de coördinator-verwezenlijking organiseert de opdrachtgever een coördinatiestructuur op andere bouwplaatsen dan de hoger vermelde.

De coördinatiestructuur is in essentie een overleg-, bemiddelings- en consultatieorgaan dat bijdraagt tot de organisatie van de coördinatie inzake veiligheid en gezondheid op de bouwplaats door inzonderheid:

- ❖ te zorgen voor de vereenvoudiging van de informatie en de raadpleging van de verschillende tussenkomende partijen en van hun onderlinge communicatie;
- ❖ te zorgen voor een efficiënt overleg tussen de tussenkomende partijen omtrent de toepassing van de preventiemaatregelen op de bouwplaats;
- ❖ te zorgen voor de regeling van elke betwisting of onduidelijkheid inzake de naleving van de preventiemaatregelen op de bouwplaats;
- ❖ adviezen inzake veiligheid en gezondheid uit te brengen.

De coördinatiestructuur is samengesteld uit:

- 1° de opdrachtgever of zijn vertegenwoordiger;
- 2° de coördinator-verwezenlijking;

- 3° de aanwezige aannemers of hun vertegenwoordigers;
- 4° de bouwdirectie belast met de uitvoering;
- 5° de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering;
- 6° een vertegenwoordiger van elk comité voor preventie en bescherming op het werk, of bij ontstentenis, van elke syndicale afvaardiging van de op de bouwplaats aanwezige aannemers;
- 7° indien nodig, de preventieadviseurs van opdrachtgever en van op de bouwplaats aanwezige aannemers;
- 8° twee vertegenwoordigers van het comité voor Preventie en Bescherming op het werk van de onderneming van de opdrachtgever, wanneer de tijdelijke of mobiele bouwplaats gelegen is in een instelling of een site waar de opdrachtgever personeel tewerkstelt en waarvoor hij zulk comité heeft opgericht;
- 9° iedere andere persoon die door de opdrachtgever wordt uitgenodigd.

Welke taken heeft de coördinator-ontwerp ?

In de ontwerpfase heeft de coördinator de volgende taken:

- ❖ hij moet erop toezien dat de bouwdirectie-ontwerp (of diens onderaannemer, of eventueel de opdrachtgever) tijdens de ontwerp-, studie- en uitwerkingsfase van het ontwerp de algemene preventiebeginselen in acht neemt bij de bouwkundige, technische of organisatorische keuzen, in verband met de planning van de verschillende werken of werkfasen die tegelijkertijd of na elkaar plaatsvinden evenals bij de raming van de duur van de verwezenlijking van deze verschillende werken of werkfasen;
- ❖ hij stelt het veiligheids- en gezondheidsplan op en neemt er de hoger vermelde keuzen in op alsook de voor de veiligheid en de gezondheid kritieke fasen waarop de coördinator-verwezenlijking ten minste op de bouwplaats aanwezig moet zijn;
- ❖ hij past het veiligheids- en gezondheidsplan aan aan elke wijziging aangebracht aan het ontwerp;
- ❖ hij maakt de elementen uit het veiligheids- en gezondheidsplan over aan de tussenkommende partijen voor zover deze elementen hen betreffen;
- ❖ in het geval van werken < 500 m²: hij zorgt ervoor dat de betrokkenen schriftelijk in kennis worden gesteld van hun eventuele gedragingen, handelingen, keuzen of nalatigheden die in strijd zijn met de algemene preventieprincipes; daartoe mag hij ook een coördinatiedagboek aanwenden;
- ❖ hij adviseert de opdrachtgevers inzake de overeenstemming van het document gevoegd bij de offertes, bedoeld in artikel 30, tweede lid, 1°, met het veiligheids- en gezondheidsplan en stelt hen in kennis van eventuele niet-overeenstemmingen;
- ❖ hij opent het coördinatiedagboek (in het geval van werken van 500 m² of meer) en het postinterventiedossier, houdt het bij en vult het

aan (zie ook de vraag “Wat wordt bedoeld met het coördinatiedagboek?”, die taken van de coördinator-ontwerp inhoudt;

- hij draagt het veiligheids- en gezondheidsplan, het (eventuele) coördinatiedagboek en het postinterventiedossier over aan de opdrachtgevers en stelt die overdracht en het einde van het ontwerp van bouwwerk schriftelijk vast (in het coördinatiedagboek zo er een is en in een afzonderlijk document).

Welke taken heeft de coördinator-verwezenlijking ?

In de verwezenlijkingfase moet de coördinator:

- ❖ de tenuitvoerlegging coördineren van de algemene preventie- en veiligheidsbeginselen bij de technische of organisatorische keuzen met het oog op de planning van de verschillende werken of werkfasen die tegelijkertijd of na elkaar worden uitgevoerd evenals bij de raming van de duur van de uitvoering van deze verschillende werken of werkfasen;
- ❖ de tenuitvoerlegging coördineren van de relevante bepalingen om ervoor te zorgen dat de aannemers de algemene preventiebeginselen en de na te leven beginselen tijdens de verwezenlijking coherent toepassen, alsook het veiligheids- en gezondheidsplan toepassen;
- ❖ de samenwerking en de coördinatie organiseren van de aannemers, die tegelijkertijd of na elkaar op de bouwplaats opvolgen;
- ❖ de controle op de juiste toepassing van de werkprocedures coördineren;
- ❖ de nodige maatregelen treffen opdat alleen bevoegde personen de bouwplaats kunnen betreden;
- ❖ het veiligheids- en gezondheidsplan aanpassen en de nodige elementen hieruit aan de tussenkomende partijen overmaken voor zover deze elementen hen aanbelangen;
- ❖ in het geval van werken < 500 m²: ervoor zorgen dat de betrokkenen schriftelijk in kennis worden gesteld van hun eventuele gedragingen, handelingen, keuzen of nalatigheden die in strijd zijn met de algemene preventieprincipes; daartoe mag hij ook een eventueel coördinatiedagboek aanwenden;
- ❖ in het geval van werken van 500 m² of meer: het coördinatiedagboek bijhouden en aanvullen; in het coördinatiedagboek de tekortkomingen (ten opzichte van de algemene en specifiek op de bouwplaats toepasselijke preventiebeginselen) van de tussenkomende partijen noteren en de opdrachtgever hiervan in kennis stellen; en de opmer-

kingen van de aannemers in het coördinatiedagboek noteren en door hen laten viseren;

- de (eventuele) coördinatiestructuur samenroepen;
- het postinterventiedossier aanvullen in functie van de elementen van het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan die voor de uitvoering van latere werkzaamheden aan het bouwwerk van belang zijn;
- bij de (voorlopige) oplevering, de geactualiseerde documenten (veiligheids- en gezondheidsplan, (eventuele) coördinatiedagboek) en het postinterventiedossier overdragen aan de opdrachtgever. Deze overdracht moet vastgesteld worden in een proces-verbaal, dat bij het postinterventiedossier wordt gevoegd.

In het geval van werken $< 500 \text{ m}^2$: indien de coördinator-verwezenlijking werd aangesteld door de bouwdirectie-uitvoering (in het geval er meerdere bouwdirecties-uitvoering zijn) moet hij deze documenten overdragen aan de bouwdirectie die hem aanstelde.

Ongeacht de oprichting van een coördinatiestructuur of niet moet de coördinator-verwezenlijking ingaan op het op grond van de veiligheid of gezondheid gemotiveerd verzoek van één of meer tussenkomende partijen om op de bouwplaats aanwezig te zijn.

De opdracht van de coördinator-verwezenlijking wordt beëindigd bij de overdracht van de geactualiseerde documenten (VGP, eventuele CD, PID).

Welke verplichtingen zijn er op bouwplaatsen met één aannemer ?

Het KB voorziet ook verplichtingen wanneer slechts één aannemer de werken uitvoert op de tijdelijke of mobiele bouwplaats.

De coördinatie, uitgevoerd in de loop van het ontwerp van het bouwwerk (omdat men ervan uitging dat de werken nadien zouden uitgevoerd worden door twee of meer aannemers of men niet met zekerheid wist of de werken door één of meer aannemers zouden uitgevoerd worden) wordt tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk niet verdergezet, wanneer alle werken toch door één enkele aannemer worden uitgevoerd. In dit geval moet de opdrachtgever het door de coördinator-ontwerp opgestelde veiligheids- en gezondheidsplan overhandigen aan deze aannemer.

Wanneer het *bouwwerk voor professioneel, winstgevend of commercieel gebruik bestemd* is, is de opdrachtgever ertoe gehouden:

- 1° de bepalingen van het veiligheids- en gezondheidsplan die op hem, in de hoedanigheid van opdrachtgever, van toepassing zijn, na te leven;
- 2° erover te waken dat de aannemer de nodige informatie ontvangt met betrekking tot de risico's inzake het welzijn van de betrokken personen op de plaats waar de werken worden uitgevoerd (bv. wanneer een gemeente wegeniswerken laat uitvoeren, moet de gemeente erover waken dat de aannemer de informatie ontvangt over de eventuele leidingen onder het wegdek);
- 3° indien de werken in een inrichting van een werkgever worden uitgevoerd, erover te waken dat de activiteiten op de plaats van uitvoering van de werken worden gecoördineerd en dat met de aannemer wordt samengewerkt bij de uitvoering van de maatregelen inzake veiligheid en gezondheid van de personen betrokken bij het uitvoeren van de werken (bv. wanneer een eigenaar werken laat uitvoeren in een gebouw dat hij aan een werkgever verhuurt);
- 4° in de andere dan de onder 3° bedoelde gevallen, de activiteiten op de plaats van uitvoering van de werken te coördineren en met de aan-

nemer samen te werken bij de uitvoering van de maatregelen inzake veiligheid en gezondheid van de personen betrokken bij het uitvoeren van de werken (bv. wanneer een openbaar bestuur werken laat uitvoeren op de openbare weg).

De aannemer is ertoe gehouden:

- 1° aan de opdrachtgever de nodige informatie te verstrekken over de risico's eigen aan die werken;
- 2° zijn medewerking te verlenen aan de coördinatie en samenwerking.

De werkgever, in wiens inrichting de werken worden verricht, is ertoe gehouden zijn medewerking te verlenen aan de coördinatie en samenwerking. Het betreft hier de werkgever bedoeld in het hier voor vermeld punt 3°.

Een postinterventiedossier moet opgesteld worden door de opdrachtgever of door een door hem aangestelde derde. De opdrachtgever ziet er tevens op toe dat het postinterventiedossier wordt aangepast aan de eventuele wijzigingen die tijdens de verwezenlijking van het bouwwerk aan het project worden aangebracht.

Wanneer de werken op de tijdelijke of mobiele bouwplaats door één enkele aannemer worden uitgevoerd, moet, behalve in geval van overmacht, alsnog een coördinator-verwezenlijking aangesteld worden van zodra zich onvoorziene omstandigheden voordoen die de aannemer of de opdrachtgever ertoe aanzetten beroep te doen op één of meerdere bijkomende aannemers.

De aannemer moet een voorafgaande kennisgeving doen vóór de opening van de bouwplaats wat betreft:

- ❖ elke bouwplaats waar één of meer gevaarlijke werken (art. 26 §1 van het KB) worden uitgevoerd en waarvan de totale duur van de bouwplaats vijf werkdagen overschrijdt;
- ❖ elke bouwplaats waarvan het vermoedelijke werkvolume groter is dan 500 mandagen of de vermoedelijke duur van de werkzaamheden langer is dan 30 werkdagen, en waar op één of meer ogenblikken meer dan 20 werknemers tegelijkertijd werken (art. 26 §2 van het KB).

(zie ook de vraag “*Voor welke bouwplaatsen moet de voorafgaande kennisgeving gebeuren?*”).

Aan welke voorwaarden moet de coördinator voldoen ?

Om de functie van coördinator te kunnen uitoefenen moet globaal aan volgende soorten eisen voldaan worden:

- ❖ basisdiploma
- ❖ ervaring
- ❖ opleiding
- ❖ verplichte bijscholing
- ❖ in sommige gevallen: verplichte certificatie.

1. 1. *Bouwwerken met een oppervlakte van 500 m² of meer:*

Er is een volledig veiligheids- en gezondheidsplan		
Diploma	nuttige beroepservaring (1)	aanvullende opleiding
Burgerlijk ingenieur Hoger technisch onderwijs van universitair niveau (industriële ingenieur) Hoger technisch of kunstonderwijs lange type (architect)	2 jaar	Preventieadviseur niveau 1, specifieke vorming niveau A of specifiek examen "A" (2) als er een coördinatiestructuur moet zijn ingevolge de omvang van de bouwplaats
Hoger technisch onderwijs korte type (graduaat)	5 jaar	Preventieadviseur niveau 2, specifieke vorming niveau B of specifiek examen "B" in de andere gevallen.
Hoger secundair onderwijs	10 jaar	

Er is een vereenvoudigd veiligheids- en gezondheidsplan		
Diploma	nuttige beroepservaring (1)	aanvullende opleiding
Van universitair onderwijs tot graduaat	1 jaar	Geen bijkomende opleiding vereist.
Hoger secundair onderwijs	3 jaar	
Lager secundair onderwijs	5 jaar	

(1) Onder ‘beroepservaring’ wordt verstaan:

- ❖ voor de functie van coördinator-ontwerp: een beroepservaring in verband met het ontwerp van een bouwproject of met engineering;
- ❖ voor de functie van coördinator-verwezenlijking: een beroepservaring i.v.m. de leiding van een tijdelijke of mobiele bouwplaats of het beheer en de opvolging van de werken op zulke bouwplaats.

(2) Nieuw in het KB van 19.01.2005 is dat de mogelijkheid wordt gecreëerd voor het inbouwen van de opleiding “veiligheidscoördinatie niveau A”, in de opleiding van de architect. De eindtermen van het examen niveau A moeten dus geïntegreerd worden in de opleiding tot architect en het examen moet verifiëren of de architect in voldoende mate aan deze eindtermen beantwoordt.

Er is een afwijking wat betreft de te bewijzen beroepservaring indien het gaat om een bouwplaats die geen andere werken omvat dan de ondergrondse werken (= plaatsing van nutsleidingen en tussenkomsten op deze leidingen): de normaal vereiste ervaring wordt vervangen door een nuttige beroepservaring op het vlak van graafwerken, grondwerken en het plaatsen van nutsleidingen.

Bovendien moeten de personen die in aanmerking willen komen voor de functie van coördinator kunnen aantonen dat zij een voldoende ken-

nis bezitten van de reglementering en de technieken inzake veiligheid en gezondheid op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen (bv. VCA-leidinggevenden). Dit is vooral van belang voor de personen die geen aanvullende vorming moeten hebben volgens voorgaande tabel.

De coördinatoren die nà 1 mei 2004 slagen in de opleiding preventieadviseur niveau I of II, moeten bovendien slagen in een bijkomende module van 30 uren “aanvulling tot coördinator”.

De personen die op 1 mei 2001 reeds activiteiten inzake veiligheidscoördinatie uitvoerden (in principe kan dit ook een aannemer zijn of een van zijn medewerkers, bv. een project- of bouwplaatsleider), mochten en mogen de functie van coördinator verder blijven uitoefenen mits zij voldoen aan de ervarings- en diplomavooraarden en binnen een termijn van drie jaar (dus voor 1 mei 2004) met succes een erkende cursus aanvullende vorming preventieadviseur niv. 1 of 2 volgden of slaagden in een specifiek examen. Bijkomend moesten zij vóór 1 mei 2002 een bewijs van inschrijving voor deze cursus of een door hen ondertekende verklaring op eer hebben voorlegd met de intentie om vóór 1 mei 2004 deel te nemen aan het specifieke examen.

De personen die op 1 mei 2001 reeds activiteiten inzake veiligheidscoördinatie uitvoerden, doch niet voldeden aan de vereiste inzake het basisdiploma (secundair of hoger onderwijs), maar in de plaats hiervan het bewijs konden leveren een nuttige beroepservaring te bezitten van minstens 15 jaar zoals omschreven in voormelde voetnoot (1), mochten en mogen eveneens hun coördinatieactiviteiten verder zetten, indien zij onder hoger genoemde voorwaarden vóór 1 mei 2004 slaagden in de opleiding of in het examen.

De personen die op 1 mei 2001 nog geen coördinatieactiviteiten inzake welzijn hebben uitgevoerd en niet voldoen aan de vereiste inzake het basisdiploma (secundair of hoger onderwijs), maar die wel kunnen aantonen over ten minste 15 jaar nuttige beroepservaring te beschikken, alsmede een voldoende kennis hebben van de reglementering en technieken inzake welzijn, mochten tot 1 mei 2004 deelnemen aan het specifiek examen voor coördinatoren. Na hierin te zijn geslaagd, kunnen zij ook de functie van coördinator-ontwerp, van coördinator-verwezenlijking of van beiden uitoefenen, afhankelijk van de aard van hun beroepservaring.

Personen die het vereiste aantal jaren beroepservaring niet, of niet geheel, hebben, kunnen vanaf 1 mei 2001 als adjunct van een coördinator starten op voorwaarde dat zij voldoen aan de eisen in verband met het basisdiploma (secundair of hoger onderwijs) en de aanvullende vorming. Na in deze hoedanigheid het aantal jaren ervaring te hebben opgedaan (onder leiding en verantwoordelijkheid van een coördinator), gelijk aan het aantal jaren nuttige beroepservaring zoals omschreven in voormelde voetnoot (1), kan de adjunct zelf overgaan tot het vervullen van de functie van coördinator.

De modaliteiten inzake de aanvullende vorming van de veiligheidscoördinatoren werden omschreven in het KB van 19 december 2001 (B.S. 30 januari 2002) en ingelast in het KB van 25.01.2001.

Naast bovenstaande eisen inzake opleiding en beroepservaring moeten de coördinatoren op bouwplaatsen met een oppervlakte van 500 m² of meer waar werken met een verhoogd risico worden uitgevoerd of een grotere omvang hebben, ook gecertificeerd zijn. Deze certificatie (volgens de norm NBN EN ISO 17024 (te bekomen bij het Belgisch Instituut voor Normalisatie, www.bin.be)), moet aangetoond worden aan de hand van een certificaat, uitgereikt door een certificatie-instelling die specifiek voor het uitvoeren van de certificatie van personen geaccrediteerd is door het Belgisch Accreditatiesysteem of door een gelijkwaardige accreditatie-instelling opgericht binnen de Europese Economische Ruimte. Om een eenvormigheid te bekomen in de wijze waarop de geaccrediteerde instellingen de coördinatoren certificeren, bepaalt het KB dat het certificatieschema door de minister van werk wordt vastgesteld (KB 22 maart 2006).

De termijn om een certificatie te bekomen werd door het KB van 17 mei 2007 aangepast: uiterlijk op 31 december 2008 moet de veiligheidscoördinator een door de certificatie-instelling verstrekt ontvangstbewijs kunnen voorleggen waaruit blijkt dat hij bij die instelling een aanvraagdossier heeft ingediend om als coördinator-ontwerp of coördinator-verwezenlijking te worden gecertificeerd. De certificatie moet bekomen worden voor 31 december 2009.

2. Bouwwerken met een oppervlakte < 500 m²:

Bouwplaatsen < 500 m ²	coördinator-ontwerp	coördinator-verwezenlijking
wettelijke tussenkomst architect vereist	<ul style="list-style-type: none"> - architect (1) - externe coördinator-ontwerp (1) - externe coördinator-verwezenlijking (1) met een continue praktische beroepservaring als coördinator-verwezenlijking van min. 3 jaar 	<ul style="list-style-type: none"> - architect (1) - externe coördinator-verwezenlijking (1)
wettelijke tussenkomst architect niet vereist	<ul style="list-style-type: none"> - architect (1) - externe coördinator-ontwerp (1) - externe coördinator-verwezenlijking (1) met een continue praktische beroepservaring van min. 3 jaar -bouwdirectie belast met de uitvoering (aannemer) (2) 	<ul style="list-style-type: none"> - bouwdirectie belast met de uitvoering (aannemer) (2)

(1) Deze personen moeten voldoen aan de voorwaarden inzake diploma, beroepservaring en aanvullende opleiding zoals voorzien voor de werken van 500 m² of meer.

(2) De voorwaarden waaraan de bouwdirectie belast met de uitvoering moet voldoen, hangt af van het feit of het al dan niet gaat om werken met een verhoogd gevaar of van een bepaalde omvang (zie onderstaande tabel).

bouwplaatsen < 500 m²: voorwaarden waaraan de bouwdirectie belast met de uitvoering (aannemer) moet voldoen

<p>gevaarlijke werken (art. 26 §1) of werken van grotere omvang (art. 26 §2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - beschikken over minimum 10 jaar praktische beroepservaring in de gevaarlijke werken die hij coördineert, alsook kennis van de uitvoerings- en risicopreventietechnieken van de andere werken die tot dezelfde coördinatieopdracht behoren; - ten minste 5 jaar de leiding over een bouwonderneming hebben; - gedurende de laatste 5 jaar niet veroordeeld geweest zijn voor inbreuken op de welzijnswetgeving, geen administratieve geldboete opgelopen hebben, of niet het voorwerp geweest zijn van een bevel tot stopzetting van de werken; - een opleiding van minstens 24 uur (incl. examen) met gunstig gevolg hebben beëindigd inzake de coördinatie en de veiligheid en gezondheid op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen; - en, op zijn verzoek, opgenomen zijn op de website van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg, nadat de administratie heeft onderzocht dat hij aan elk van bovenstaande voorwaarden voldoet.
<p>niet-gevaarlijke werken (art. 26 §1) of werken van kleinere omvang (art. 26 §2)</p>	<p>een attest kunnen voorleggen dat bewijst dat hij met gunstig gevolg een opleiding van minstens 12 uur (incl. examen) heeft gevolgd betreffende de maatregelen, de technieken en de regelgeving inzake de veiligheid en de gezondheid op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen</p>

De certificatie volgens de norm NBN EN ISO 17024 van de coördinatoren van bouwplaatsen voor bouwwerken met een totale oppervlakte kleiner dan 500 m² is niet verplicht. Dit werd expliciet in het KB van 22 maart 2006 opgenomen.

Is bijscholing verplicht?

Teneinde op de hoogte te blijven van de evolutie van de technieken en de regelgeving inzake de veiligheid en de gezondheid op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen moeten de coördinatoren-ontwerp en -verwezenlijking zich voortdurend bijscholen. Deze bijscholing gebeurt door het deelnemen aan kennisverrijkende initiatieven, inzonderheid specifieke bijscholingscursussen of studiedagen.

De inrichter van deze bijscholingen mag zowel een privé-instantie als de overheid zijn.

Voor de coördinatoren die gecertificeerd moeten zijn, bedraagt het totaal aantal uren van de bijscholing ten minste 5 uur per jaar of 15 uur over een periode van drie jaar en vormt deze bijscholing een vereiste voor het verlengen van het certificaat.

Voor de niet-gecertificeerde coördinatoren werd dus geen minimum aantal jaarlijkse uren bijscholing opgelegd.

Kan de aannemer optreden als veiligheidscoördinator ?

De voorwaarden om op te treden als coördinator zijn de diploma-, ervarings-, opleidings- en bijscholingsvereisten (zie de vraag “Aan welke voorwaarden moet de coördinator voldoen?”). Op de bouwplaatsen van minder dan 500 m² kan de aannemer mits te slagen in een kortere opleiding (12 of 24 uur) en mits te voldoen aan andere voorwaarden (o.a. beroepservaring en vermeld worden op de website van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg) ook in aanmerking komen om de functie van veiligheidscoördinator uit te oefenen. De aannemer die aan de voorgaande voorwaarden voldoet, mag enkel als coördinator optreden in zijn hoedanigheid van bouwdirectie belast met de uitvoering; m.a.w. hij mag niet optreden als coördinator op bouwwerken van een collega-aannemer noch op bouwwerken waar hij slechts de hoedanigheid heeft van onderaannemer.

Uiteraard kan de veiligheidscoördinator ook de architect zijn, een studiebureau, een zelfstandig ingenieur, een personeelslid van de aannemer,... mits deze personen voldoen aan de voorwaarden.

De functie van coördinator-ontwerp en coördinator-verwezenlijking mag ook door één enkel persoon uitgeoefend worden.

De aanstelling van de coördinator maakt het voorwerp uit van een schriftelijke overeenkomst tussen de coördinator en degene die hem aanstelt. Wanneer de coördinator een werknemer van de opdrachtgever of van de betrokken bouwdirectie is, moet de aanstelling gebeuren op basis van een door de partijen ondertekend document (zie de vraag “Hoe verloopt de aanstellingsprocedure van de coördinator?”).

Deze overeenkomst of dit document bepalen de regels voor het vervullen van de opdrachten van de coördinator en de hem ter beschikking gestelde middelen. Het mag geen clausules bevatten die de verant-

woordelijkheden die aan de andere tussenkomenende partijen toekomen, geheel of gedeeltelijk aan de coördinator overdragen.

Waar vindt men een veiligheidscoördinator ?

Men kan adressen van veiligheidscoördinatoren opvragen diverse beroepsverenigingen van veiligheidscoördinatoren, inzonderheid de volgende:

- ❖ VC-CS vzw (Veiligheidscoördinatoren-Coordinateurs de sécurité), Louizalaan 216 b292, 1050 Brussel, tel. 02/646.66.20 – fax 02/646.66.10, www.vccs.be, e-mail: info@vccs.be;
- ❖ BIB-Co (Belgisch Instituut van veiligheids- en gezondheidscoördinatoren), Vorstlaan 47, 1160 Brussel, tel. = fax = 02/660.17.70, www.bib-co.com, e-mail: info@bib-co.com;
- ❖ VBVC vzw (Vlaamse Beroepsvereniging voor veiligheids-coördinatoren), Dreefstraat 8, 3001 Leuven, tel. 016/22.40.84 – fax 016/23.90.29, www.vbvc.be, e-mail: info@vbvc.be.

Welke sancties kunnen opgelegd worden ?

De mogelijke boetes en/of strafsancties die kunnen worden opgelegd bij de overtreding van de bepalingen van de reglementering inzake de veiligheidscoördinatie staan niet vermeld in het koninklijk besluit, maar in de welzijnswet. De programmawet van 27 december 2004 heeft de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de veiligheidscoördinator ingevoegd in de welzijnswet.

Het toezicht op de naleving van de bepalingen van het KB tijdelijke of mobiele bouwplaatsen wordt uitgevoerd door de Algemene Directie Toezicht op het welzijn op het werk. Elkeen die het toezicht verhindert, kan worden gestraft met een gevangenisstraf van 8 dagen tot drie maanden en/of met een geldboete van 50 tot 1000 euro (x 5).

Indien de overtreding gebeurt tijdens het ontwerp van het bouwwerk, kan met een gevangenisstraf van 8 dagen tot één jaar en/of met een geldboete van 50 tot 1000 euro (telkens x 5) kan worden gestraft:

- ❖ de opdrachtgever, de bouwdirectie belast met het ontwerp, hun lasthebbers of aangestelden die hun verplichtingen niet hebben nageleefd;
- ❖ de opdrachtgever, de bouwdirectie belast met het ontwerp, hun lasthebbers of aangestelden die geen of onvoldoende toezicht hebben gehouden op de door de coördinatoren tijdens de uitwerkingsfase van het ontwerp na te leven verplichtingen;
- ❖ de coördinatoren tijdens de uitwerking van het ontwerp van het bouwwerk ongeacht of zij werkgever of zelfstandige zijn en, wanneer zij werknemer zijn, hun werkgevers, wanneer deze coördinatoren hun wettelijke opdrachten uitoefenen in strijd met de bepalingen van de welzijnswet of de uitvoeringsbesluiten of deze opdrachten niet uitoefenen volgens de voorwaarden en de nadere regels bepaald door de welzijnswet en haar uitvoeringsbesluiten.

Indien de overtreding gebeurt tijdens de fase van de verwezenlijking, bedraagt de maximum geldboete het dubbele: 2000 euro (x 5,5). Deze straffen kunnen opgelegd worden aan de opdrachtgevers, werkgevers, bouwdirecties belast met de uitvoering, de bouwdirecties belast met de controle op de uitvoering, de coördinatoren-verwezenlijking, de aannemers, onderaannemers, hun lasthebbers of aangestelden.

Zelfstandigen die hun verplichtingen niet nakomen kunnen worden gestraft met een gevangenisstraf van 8 dagen tot één jaar en/of met een geldboete van 26 tot 500 euro (x 5,5).

In geval van herhaling binnen drie jaar te rekenen na de vroegere veroordeling, wordt de straf verdubbeld.

De werkgever is burgerlijk aansprakelijk voor de betaling van de boeten waartoe zijn lasthebbers of aangestelden zijn veroordeeld.

Ook kan aan opdrachtgevers en bouwdirecties een administratieve geldboete worden opgelegd van 250 tot 2500 eur o voor overtredingen begaan tijdens het ontwerp van het bouwwerk en van 250 tot 5000 euro voor overtredingen begaan tijdens de verwezenlijking ervan. Voor overtredingen tijdens de verwezenlijking kan deze boete ook opgelegd worden aan aannemers.

Welke aansprakelijkheden heeft de architect ?

De aansprakelijkheden van de architect zijn van tweeërlei aard:

- ❖ enerzijds heeft hij de aansprakelijkheden die voortvloeien uit de wet van 20 februari 1939 en zijn deontologie;
- ❖ anderzijds heeft hij specifieke aansprakelijkheden, afhankelijk van het type tijdelijke of mobiele bouwplaats, die voortvloeien uit de welzijnswet en uit het KB betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

Hierbij dient in het bijzonder te worden gewezen op artikel 14, 2e lid van de welzijnswet: *“Wanneer de opdrachten van de bouwdirectie belast met het ontwerp of van de bouwdirectie belast met de controle op de uitvoering geheel of gedeeltelijk worden uitgeoefend door een architect, bedoeld bij de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect, is deze architect ertoe gehouden de verplichtingen die krachtens deze wet en zijn uitvoeringsbesluiten worden opgelegd aan deze bouwdirecties na te leven”.*

Zie ook de vraag *“Welke sancties kunnen opgelegd worden?”*.

Mag of moet een architect, ten gevolge van het gewijzigde KB van 19.01.2005, als veiligheidscoördinator optreden ?

Het KB van 19.01.2005 heeft op dit vlak weinig gewijzigd voor de architect. Nieuw is de mogelijkheid die gecreëerd wordt voor het inbouwen van de opleiding tot veiligheidscoördinator niveau A, in de opleiding van de architect en ingenieur-architect. Het is een mogelijkheid, echter geen verplichting. Na de eventuele incorporatie van deze opleiding veiligheidscoördinatie in het curriculum zal de jonge architect nog twee jaar praktische beroepservaring moeten opdoen, eer een dergelijke architect coördinatieopdrachten kan aanvaarden. Twee jaar stage bij een stagemeester komt hiervoor in aanmerking.

Voor de andere en de huidige architecten blijft de enige mogelijkheid om coördinatieopdrachten uit te kunnen voeren, het volgen van de opleiding niveau B (80 uur + examen) of niveau A (150 uur + examen).

De algemene regel blijft dat de architect niet verplicht is om de veiligheidscoördinatie op eigen bouwplaatsen uit te voeren.

Heeft deze regelgeving ook impact op de verzekering van de aannemer ?

De coördinator is zelf aansprakelijk voor de goede uitvoering van zijn opdracht. Degene die de coördinator moet aanstellen draagt de eindverantwoordelijkheid voor de goede uitvoering van de veiligheidscoördinatie.

De aannemer is dus zelf aansprakelijk voor de coördinatie, indien hij deze zelf uitvoert. Daarnaast is de aannemer ook aansprakelijk voor de naleving van de veiligheidsmaatregelen door zijn onderaannemers. Uiteraard blijft de aannemer ook steeds aansprakelijk voor zijn eigen personeel.

De persoon die de functie van veiligheidscoördinator-ontwerp of -verwezenlijking als zelfstandige uitoefent, is verplicht in eigen naam een verzekering tegen burgerlijke aansprakelijkheid af te sluiten, waarvan de dekking rekening moet houden met de omvang en de risico's van de bouwplaatsen waar hij zijn functie uitoefent.

Indien een werknemer de functie van coördinator uitoefent, moet zijn werkgever deze verzekering afsluiten.

Wat met de arbeidsongevallenverzekering ?

De werkgever is wettelijk verplicht een arbeidsongevallenverzekering af te sluiten voor zijn werknemers. Deze verzekering dekt de arbeidsongevallen van zijn personeelsleden. In principe is er geen regres (verhaal) van de verzekeringsmaatschappij op de werkgever, tenzij er sprake zou zijn van opzettelijke fout. Deze arbeidsongevallenverzekering dekt uiteraard niet de ongevallen die de arbeiders van andere werkgevers, actief op de werf, zouden overkomen. Wanneer een andere werkgever hiervoor aansprakelijk zou zijn, is dit desgevallend gedekt door een burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering.

Bij de burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering moet worden nagegaan of er eveneens dekking is voor fouten ingevolge de reglementering m.b.t. het KB tijdelijke of mobiele bouwplaatsen. Wat bv. als een ongeval werd veroorzaakt omdat men verzuimde een veiligheidscoördinator aan te stellen en deze verplichting rustte op de bouwdirectie uitvoering (aannemer)? Is de aannemer daarvoor wel verzekerd? Wat als men als aannemer optreedt als coördinator en men begaat een fout waardoor er een ongeluk wordt veroorzaakt?

Waar vindt men de teksten van deze reglementering ?

De van toepassing zijnde reglementering is de volgende:

- ❖ hoofdstuk V (art. 14 t/m 32) van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk.
- ❖ het koninklijk besluit van 25.01.2001 (B.S. 07.02.2001) betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, gewijzigd bij:
- ❖ het koninklijk besluit van 19.12.2001 tot wijziging, wat de aanvullende vorming van de coördinatoren inzake veiligheid en gezondheid betreft, van het KB van 15.01.2001 (de tekst moet gelezen worden zoals gepubliceerd in B.S. 30.01.2002, 1e editie met erratum B.S. 23.02.2002, 1e editie);
- ❖ koninklijk besluit van 28.08.2002 tot aanwijzing van de ambtenaren belast met het toezicht op de naleving van de wet van 4 augustus 1996 (B.S. 18.09.2002);
- ❖ koninklijk besluit van 19.01.2005 (B.S. 27.01.2005, 2e editie);
- ❖ koninklijk besluit van 31.08.2005 betreffende het gebruik van arbeidsmiddelen voor tijdelijke werkzaamheden op hoogte (B.S. 15.09.2005);
- ❖ koninklijk besluit van 22.03.2006 (B.S. 12.04.2006);
- ❖ koninklijk besluit van 23.10.2006 tot aanpassing van verschillende koninklijke besluiten naar aanleiding van de herstructurering van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk (B.S. 21.11.2006);
- ❖ koninklijk besluit van 17.05.2007 (B.S. 07.06.2007).

De gecoördineerde tekst van het KB betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen alsook thematische toelichtingen kan u terugvinden op en downloaden van de website van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg <http://www.werk.belgie.be>, (in de module "Regelgeving", thema "welzijn op het werk").

Op de website van het Nationaal Actiecomité voor Veiligheid en Hygiëne in het Bouwbedrijf (NAVb) kan men ook informatie terugvinden (www.navb.be).

